

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANA SANAT DALI

İLLÜSTRASYONUN TARİHSEL SÜRECİ VE GELİŞİMİ

Hazırlayan:

Duru Kader BOZTEPE

135110145

Danışman:

Prof. Mehmet Özet

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul , 2015

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘İLLÜSTRASYONUN TARİHSEL SÜRECİ VE GELİŞİMİ ‘ başlıklı bu çalışmanın tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm ve yemin ederim.

__/__/__

Duru Kader BOZTEPE

KABUL VE ONAY

Tezimin/ raporunun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylıyorum:

-Tezimin/Raporunun sadece İstanbul Arel Sefaköy yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimi/Raporunun.....yıl süresiyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım taktirde, tezimin/raporunun tamamı her yerde erişime açılabilir.

Duru Kader BOZTEPE

ÖZET

İLLÜSTRASYONUN TARİHSEL SÜRECİ VE GELİŞİMİ

Duru Kader BOZTEPE

Yüksek Lisans Tezi, Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı

Danışman: Prof. Mehmet ÖZET

Eylül 2015

Grafik tasarımın bir dalı olan İllüstrasyon görsel bir dildir, hem bilgi hem de mesajı biçime dönüştürerek iletir. Verilmek istenen mesajı en pratik en kısa yoldan anlatan görsel bir iletişim yöntemidir. İçerdikleri resimsel değerlerin birbirinden farklı yorum ve stilleriyle illüstrasyon sanatçısının da özgün karakteriyle kaynaşarak, okuyucu ve seyircide estetik bir haz uyandırır.

İllüstratörler ilinti oldukları metni tamamlarken estetik hazla birlikte farklı anlam ve boyutlarda yeniden algılanmasına yardımcı olurlar.

İllüstrasyon görsel bir dildir ve her dil gibi yapısal öğeleri vardır. İllüstrasyon dilinin ilteli olması tasarımın bütününe uyuma bağlıdır.

Görselin açıklanma üzerinde eşlik ettiği fakat ağırlığının resim üzerinde olduğu, ikinci olarak metin için hazırlanan son olarak da metinle hiçbir ilişkisi bulunmayan tamamen dekoratif amaçlı illüstrasyonlardır. Bunlarla birlikte Süsleyici tamamlayıcı ve yorumlayıcı olacak şekilde bir yol izler. Bu şekilde verilmek istenen mesajı daha verimli ve etkili bir şekilde açıklamaya yardımcı olur.

Grafik tasarımın bir kolu olan İllüstrasyon Teknolojinin gelişmesi ve yeni dünya sektörlerinin artmasıyla; günümüzde özellikle bilgisayar ve matbaa alanında yaşanan gelişmeler ile illüstrasyon sanatçıları kendilerine yeni yollar çizmiş bireysel stiller teknikler yaratmışlar, çağdaş dünyanın insanları hızlı ve teknolojik gelişmeleri ile geçmişe oranla daha fazla olanağa sahip olmuşlardır.

Anahtar Kelime: İllüstrasyon, Grafik Tasarım, İllüstratör, Teknoloji.

ABSTRACT

Illustration which is a branch of graphic design is a visual language, transmits both information and message converting the message format. It is the most practical and the shortest way of visual communication. The shortest way for the message is to be wanted to describe.

Mixing the different each other interpretations and styles of containing pictorial values with original characters of the illustrator, it evokes an aesthetic pleasure to the reader-viewer. Illustrators help the text to be perceived in different meanings and extents with the aesthetic pleasure while completing it.

Illustration is a visual language, and there are structural elements, such as every language. Effectiveness of the Illustration language depends on compliance of the design all through.

The elements which describe the illustrator are firstly picture, secondly illustrations for the text and finally illustrations as prepared purely for decorative purposes and irrelevant to the text. By the way it follows path which is the decorative complementary and interpreter .

In this way it helps to explain the desired message more efficiently and productively. Illustration which is a branch of the graphic design with the development of technology and the increase of the new world industries; nowadays especially with developments in computer and printing area illustration artists have drawn their new ways and have created individual styles and techniques, the people of the modern world have had more opportunities than in the past with rapid technological developments.

Keywords: Illustration, Graphic Design, Illustrator, Technology.

ÖNSÖZ

Grafik tasarımın bir dalı olan İllüstrasyon kendi ana ve alt dallarıyla çeşitli mesaj olanağı sağlan bir dildir

Verilmek istenen mesajın dili tasarımın görsel yapısıyla netleşerek; Oran-orantı, kompozisyon, ritim, denge, üslup, hareket, bütünlük, anlaşılabilirlik, dokunulabilirlik unsurlarıyla ilişkilendirilip yaratılır. Sanatçının hayal gücünün de içinde kullanıldığı illüstrasyonlar, farklı yorum ve stilleriyle okuyucuda estetik bir etki olanağı sağlar.

Bu estetik etki, sanat katına çıkan illüstrasyonların; yaşamı yansıtan, sevdiren ve dönüşümüne katkı sağlayan yaratıcı hayal gücü ve dönemin teknik olanaklarıyla gerçekleşir.

TEŐEKKÖR

Yüksek Lisans tezimi hazırlarken bilgilerini ve desteklerini esirgemeyen tez danışman hocam Sayın Prof. Mehmet ÖZET'e, tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum. Bu uzun ve yorucu süreçte, her türlü desteklerini sunarak beni bir an olsun yalnız bırakmayan ve ileriye güvenle bakmamı sağlayan her şeyden çok değer verdiğim sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Duru Kader BOZTEPE

2015

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
KABUL VE ONAY	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix

1. GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	1

2. BÖLÜM

2. İLLÜSTRASYONUN TANIMI VE ÖNEMİ	3
2.1. İllüstrasyon Türleri.....	3
2.2 Reklam illüstrasyonları	3
2.3. Yayın İllüstrasyonları.....	10
2.4. Bilim ve Teknik İllüstrasyonları	18
2.5. İllüstrasyon Araçları.....	19

3.BÖLÜM

3. KİTAP RESİMLEME İLLÜSTRASYONLARI	20
3.1. İllüstrasyon Teknikleri	23
3.1.1. Elmas Sutra	23
3.1.2. Air Brush	24
3.3. Bilgisayar	24
3.4. Teknoloji Etkileri	24
3.5. Çocuk İllüstrasyonları	25
3.6. Süsleyici Resimler	26
3.8. Tamamlayıcı Resimler	26
3.9. Tamamlayıcı ve Yorumlayıcı Resimler	27

4. BÖLÜM

4. TÜRK İLLÜSTRASYON SANATI VE ETKİLENDİĞİ FAKTÖRLER	27
4.1. İllüstrasyonun Tarihsel Süreci	28
4.1.1. Limburg Kardeşler	29
4.2. Doğuda Minyatür	33
4.2.1. Anadolu Selçuklu Minyatürü Varka Vü Gülşah	35
4.2.2. Şahname	36
4.2.3. Osmanlı Döneminde	39
4.2.4. İskendername	39
4.2.5. Camaltı Sanatı	39

5.BÖLÜM

5. CUMHURİYET DÖNEMİ İLLÜSTRASYON SANATI	44
5.1. Cumhuriyet Öncesi Türk İllüstrasyon Ve Grafik Sanatı	44
5.2. Cumhuriyet Sonrası Grafik Sanatında Gelişmeler	48

6.BÖLÜM

6. TÜRKİYE'DE İLLÜSTRASYON SANATI GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ...57	

6.1. 11Yy. Ve 14Yy Gelişmeleri.....	58
6.2. 15Yy. Ve 19Yy. İllüstrasyon Sanatındaki Gelişmeler.....	60
6.2.3. Türk İllüstrasyon Ve Grafik Sanatçılarımız.....	63

7.BÖLÜM

7.DİJİTAL İLLÜSTRASYON.....	76
SONUÇ.....	80
KAYNAKLAR	81

KISALTMALAR LİSTESİ

v.b : Ve benzeri

Dr. : Doktor

Yy :Yüzyıl

sa. :Sayfa

GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca duygu ve düşüncelerini, içinde yaşadıkları dünyayı ve toplumsal olayları ifade edebilmek için resim sanatını kullanmışlardır. En ilkel resimleme tekniklerinden en gelişmiş teknolojik yöntemlere kadar hepsinde yaratıcılık ve mesaj ön plana çıkmaktadır. İlk resim türleri insanların doğa olaylarını ya da yaşadıklarını yansıtan çizimler olarak başlasa da zaman içinde bu bir sanat halini almıştır. Tarihte ilk kez M.Ö. 3000 ve 2500’lü yıllarda ortaya çıkan ve ilk yazı örnekleri olarak bilinen çivi yazısının Mezopotamya’da resim şeklindeki işaretlerden doğup geliştiği bilinmektedir. Aynı şekilde M.Ö. 600–500 yıllarında kullanılmaya başlayan Çin yazısı da resim şeklindeki işaretlerden doğmuştur. Bugünkü resim sanatının kökleri binlerce yıl öncesine uzanmaktadır. Başlangıçta güçlü bir iletişim, mesaj ve dışavurum aracı olarak kullanılan bu çizimler, sembolik anlatıma sahip ilkel figürler olarak ortaya çıktı. Ancak özellikle Antik uygarlıklarda bu semboller doğanın güçlerinin temsiline ve dini simgelere dönüştü. Bu bağlamda, bu ilk izler ve çizimler günümüzdeki “Grafik” sanatının ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Hem Doğu’da hem de Batı’da gelişen resim sanatı, uygarlıkların birbirlerinden etkilenmesiyle günümüze ulaştı. Bugün bu alanda açılan okullar ve her geçen gün daha da gelişen geniş bir sanat alanına dönüşen resim ve grafik sanatları birçok incelemenin de konusudur.

1.1. Araştırmanın Amacı

İllustrasyonun geçmişten günümüze Türkiye ve Dünya tarihindeki gelişiminin incelenmesi ve bu alana yönelik yapılan çalışmaların çözümlenmesi amaçlanmıştır

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada grafik sanatların bir kolu olan illüstrasyon en eski kaya resimlerinden günümüze kadar araştırılmıştır. Günümüzdeki illüstrasyon sanatını daha iyi anlamak ve bu sanatın tarihsel kökenleriyle bağ kurmak için geçmişten günümüze geliş aşamasını iyi bilmek gerekir. Bu illüstrasyonun anlaşılmasında ve akılda kalmasında bazen daha kalıcı yol sağlar. Ülkemizde illüstrasyonla ilgili

alışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Bu çalışmada bu alanda yaşanan gelişmelere de dikkat çekilmektedir. Antik mağara resimlerinden günümüzün yüksek teknolojiyle üretilen grafiklerine uzanan bu uzun yolculuğun Türkiye'deki yansımalarını ele alan bu çalışma, bu sanat dalında yaşanan sorunları da ele almıştır.

2. İLLÜSTRASYONUN TANIMI VE ÖNEMİ

İllüstrasyon (Fransızca: illustration), resim sanatının abartılı ya da doğada benzeri görülemeyecek ve deneysel olarak kurgulanamayacak kompozisyonların resmedilmesi demektir. Gerçekçi resim sanatının bir dalı sayılabilir. Genellikle reklam, eğitim ve fantastik anlatımlara destek olarak çizilir veya bizzat kendisi sanatsal çalışma olarak tasarlanır.

Antik mağara resimlerinden, günümüzde gazetelerde çizilen karikatürlere kadar farklı illüstrasyon örnekleri vardır. Grafik Sanatının bir koludur. İllüstrasyon ilk örneklerini Alman Nazileri döneminde komutanlar arası mesajlaşmada kullanılmıştır. Almanlar'ın ürettiğini söylenen illüstrasyon, İtalya'da da büyük ilgi görmüş bir sanattır.

Genellikle ilk illüstrasyonlar siyasi amaç gütmekteydi, bir süre sonra bu algı kendisini sanata bıraktı. Türkiye'deki ilk uygulayıcısı İhap Hulusi Görey'dir.

2.1. İllüstrasyon Türleri

Başlık, slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan bütün unsurlara genel olarak “İllüstrasyon” adı verilir. İllüstrasyonların hazırlanmasında geleneksel çizim ve boyama malzemelerinin yanı sıra, fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de yararlanılmaktadır. İllüstrasyonlar, kullanım alanları açısından üç grupta toplanabilir:

2.2. Reklam İllüstrasyonları

Bir ürün ya da hizmeti tanıtmaya amacıyla yapılan bu tür çalışmalarda ayrıntı ön plandadır. Sinema, tiyatr, konser afişleri, kaset ve cd kapakları, turistik ilanlar, besin ambalajları, basın ilanları, takvimler, tebrik kartları, çıkartma ve etiketler; reklam illüstrasyonları'nın uygulama alanları arasındadır. Moda illüstrasyonları da reklam illüstrasyonu içinde ele alınmaktadır.

Şekil 1. Cocola Şişesi Etiketleri / Cam Şişe Tasarımı

Şekil 2. Cocola Şişesi Etiketleri / Marc Jacobs'Karl Lagerfeld,

Şekil 3-4. Coca Cola'nın Şişesi / İtalyan tasarımcı Roberto Cavalli'ın Coca Cola'nın Şişesi /

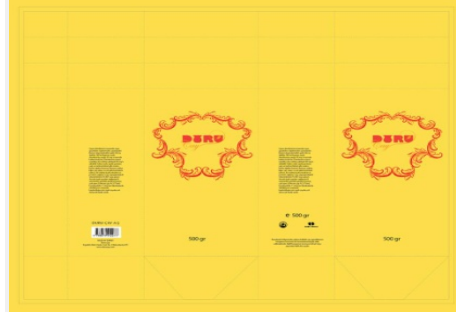
Şekil 5. Nev York Times Section İllüstrasyonu – salyangoz.com.tr

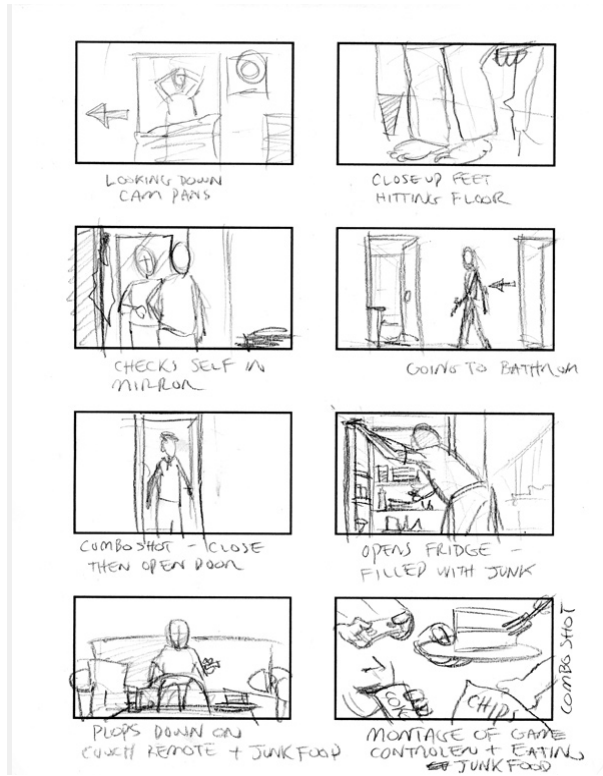
Şekil 6-7. Megadeth / Youthanasia Albüm Kapağı

Şekil 8. Duru Kader BOZTEPE/ Broşür –Afiş -Dönkart

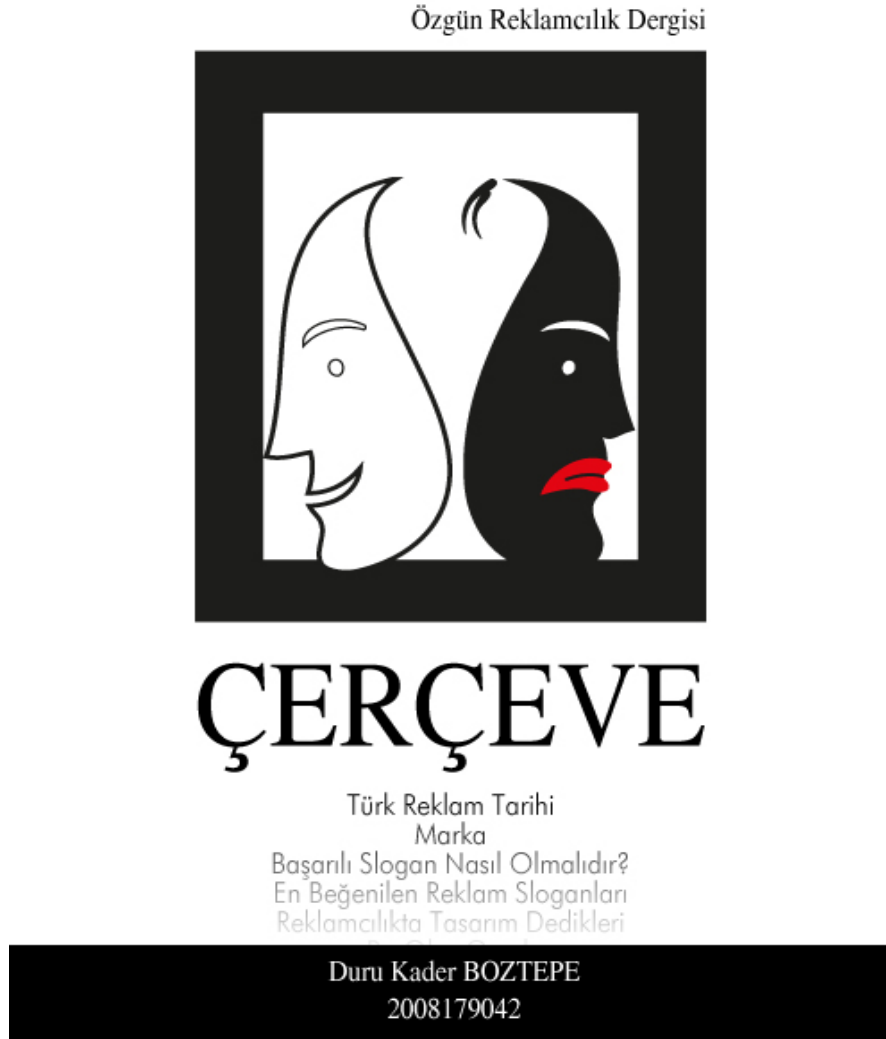
Şekil 9. Duru Kader BOZTEPE / Çay Ambalajı

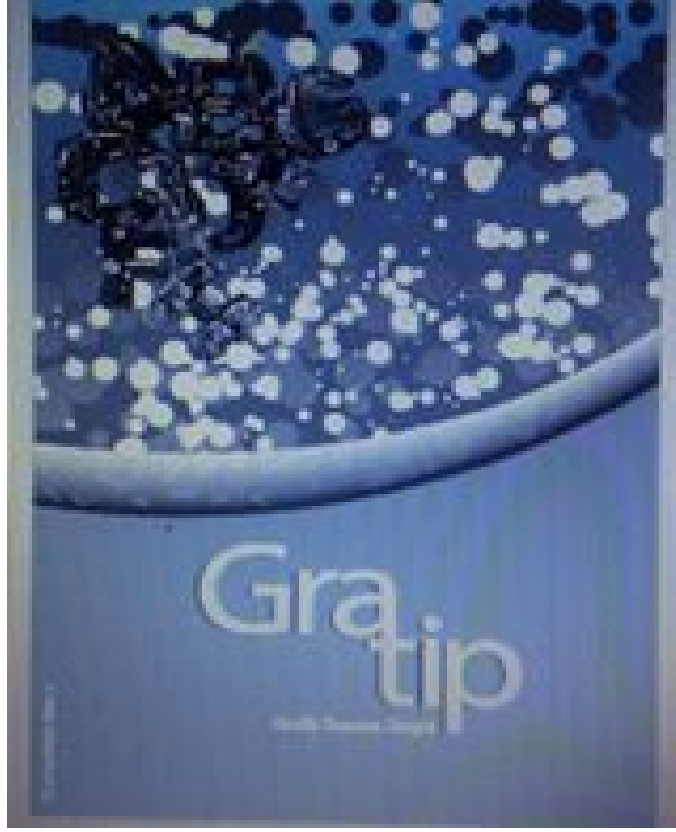
Şekil 10-11. Lilly Diabetes Storyboard Thumbnail Sketch Eren Erdoğan
Megamind / Storyboard

2.3. Yayın İllüstrasyonları

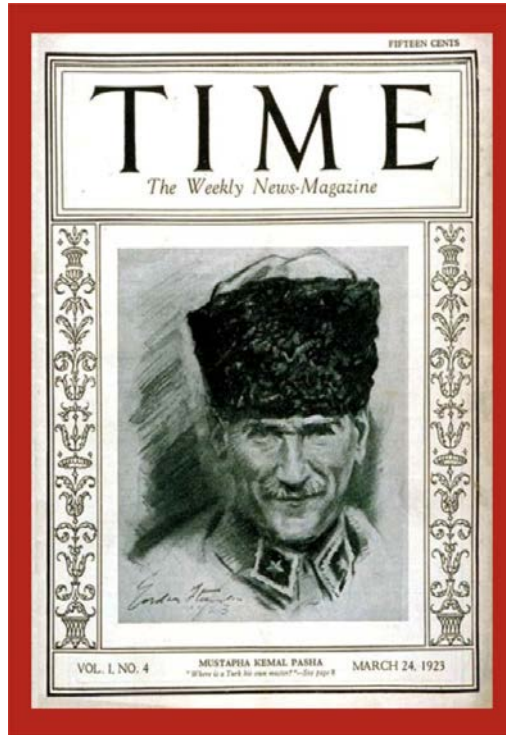
Yayın illüstrasyonları; gazete, dergi, kitap ve ansiklopedilerdeki makale, haber, öykü, roman, şiir ve açıklamalara eşlik eder. Yayın sektöründe çalışan bir illüstratör, üzerinde çalışacağı metnin içeriği hakkında bilgi ve görüş sahibi olmalı, metindeki mesaj ve duyguyu resim diline aktarabilmelidir. Gazete illüstrasyonlarında genellikle siyah-beyaz resimleme tekniklerinden yararlanılır.

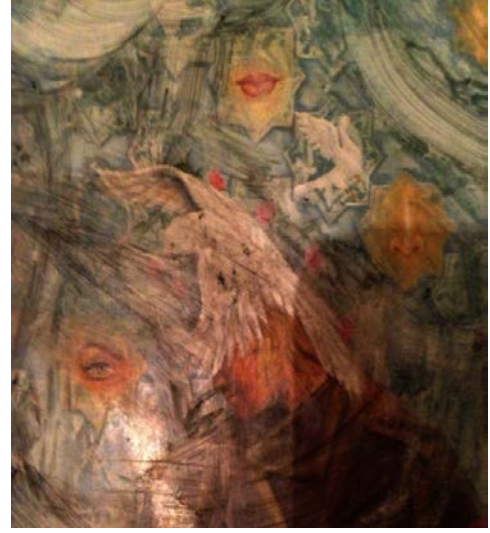
Şekil 12. Çerçeve Grafik Dergisi 2012 /Duru Kader BOZTEPE

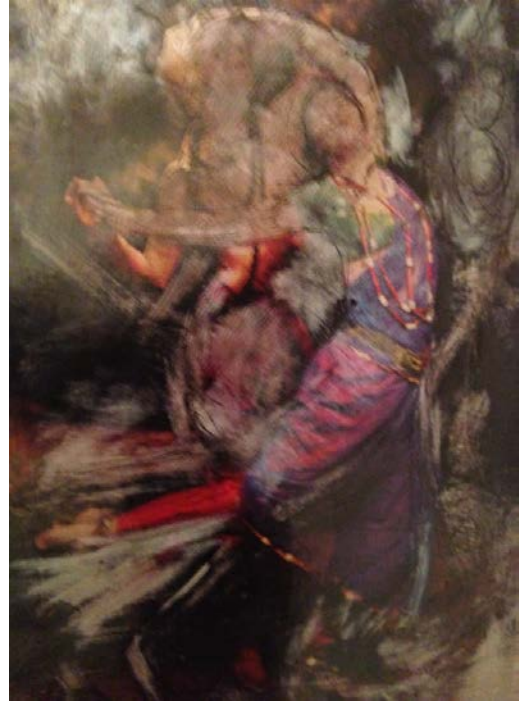
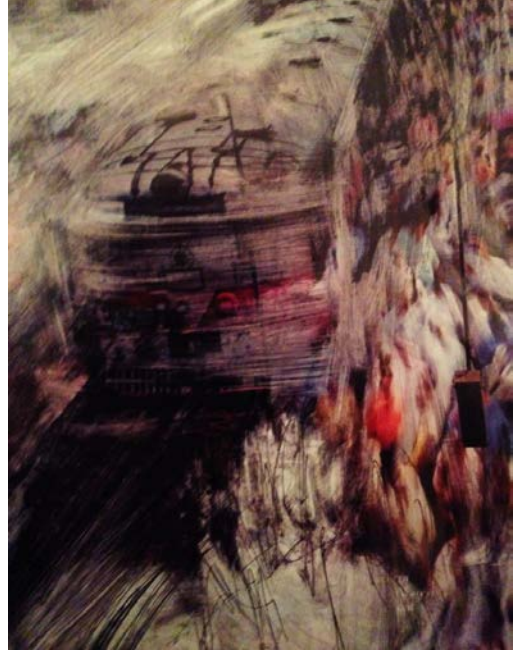
Şekil 13. Gratip / Grafik Tasarım Dergisi Sayı:1-2014 / Duru Kader BOZTEPE

Şekil 14. Time Gazetesi Kapağı / 90. Yıl

Şekil 15-16-17-18. Duru Kader BOZTEPE / Kitap Kapağı İllüstrasyonu

Şekil 19-20-21-22. Duru Kader BOZTEPE / Kitap Kapağı İllüstrasyonu

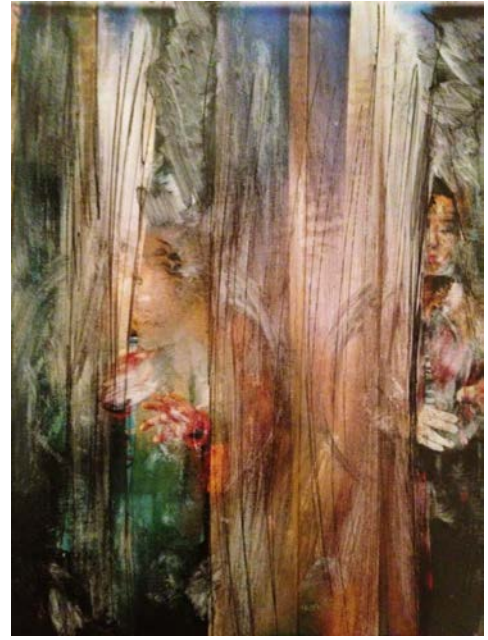
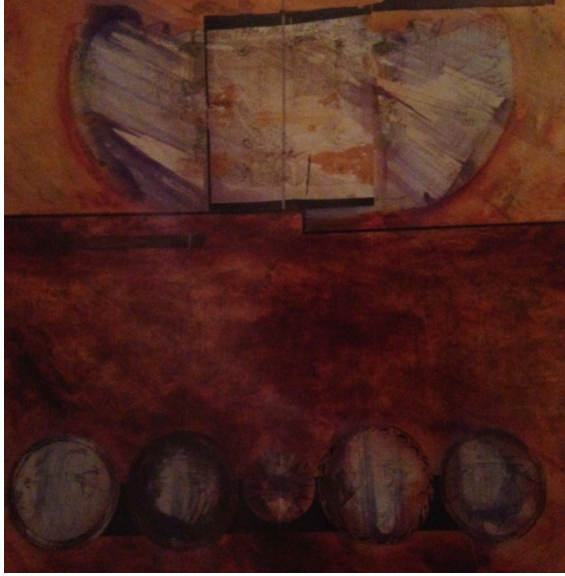
Şekil 23. Time Gazetesi Kapağı / 90. Yıl

Şekil 24-25-26-27. Duru Kader BOZTEPE / Kitap Kapağı İllüstrasyonu

Şekil 28-29. Duru Kader BOZTEPE / Kitap Kapağı İllüstrasyonu

Şekil 30-31. Duru Kader BOZTEPE / Kitap Kapağı İllüstrasyonu

Sabit Fikir Dergisi / Bir Direnişin Anatomisi

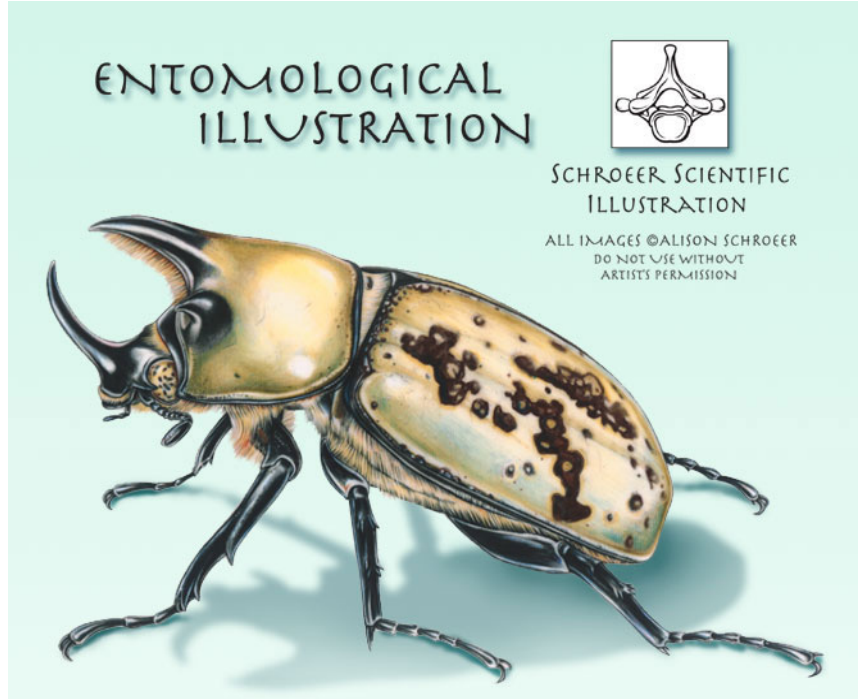
28.Hürriyet Gazetesi / 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

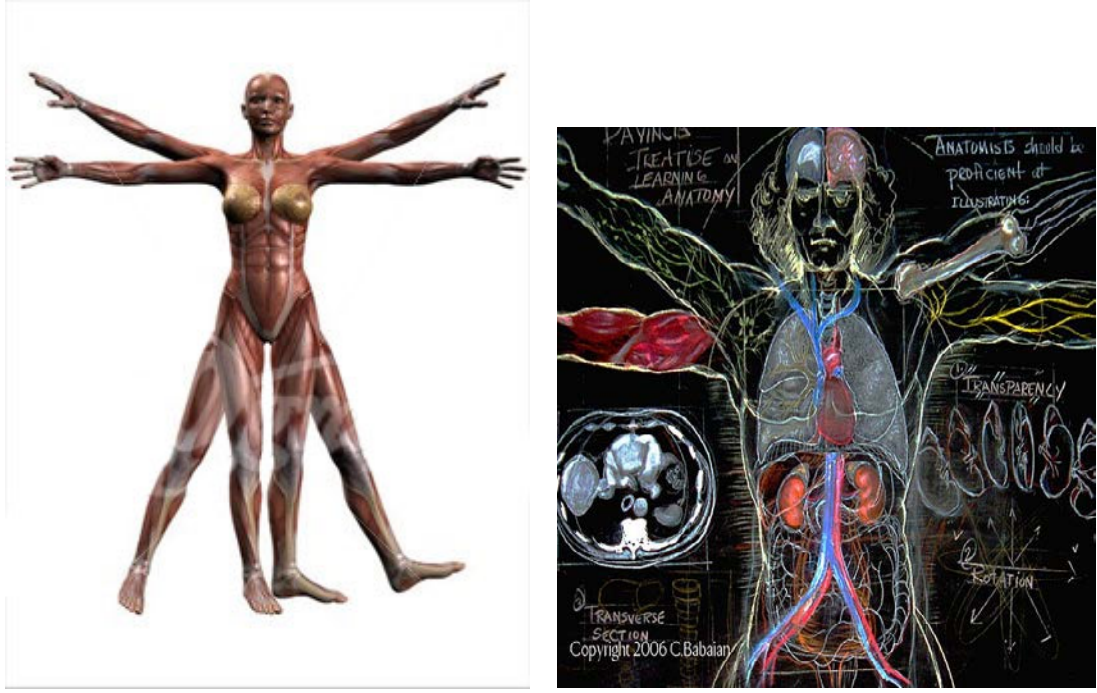
Duru Kader BOZTEPE / Kitap Kapağı İllüstrasyonu

2.4. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Botanik, tıp, zooloji, mekanik, jeoloji gibi uzmanlık alanları için öğretici ve tanımlayıcı amaçlarla yapılan ayrıntılı illüstrasyonlar bu grupta toplanabilir. İllüstratör; konu içinde daha önemli olanı vurgulamak için, gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak, bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedefler. Tıp illüstrasyonları; biyoloji ve anatomi bilgisi gerektirir. Mimari ve iç dekorasyona yönelik üç boyutlu duygusu veren görüntüler, bilgisayar yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Ahşap, tuğla, kiremit, çimento, metal gibi malzemelerle ilgili görsel bilgiler; birçok yazılımda hazır olarak bulunmaktadır. Grafik tasarımcı; afiş, basın ilanı, kitap kapağı, katalog, ambalaj, pul ve para gibi grafik ürünlerde değişik resimleme tekniklerinden yararlanır.

Şekil 29. Biyoloji İllüstrasyonu/ Entmological

Şekil 30-31. Anatomi İllüstrasyonu

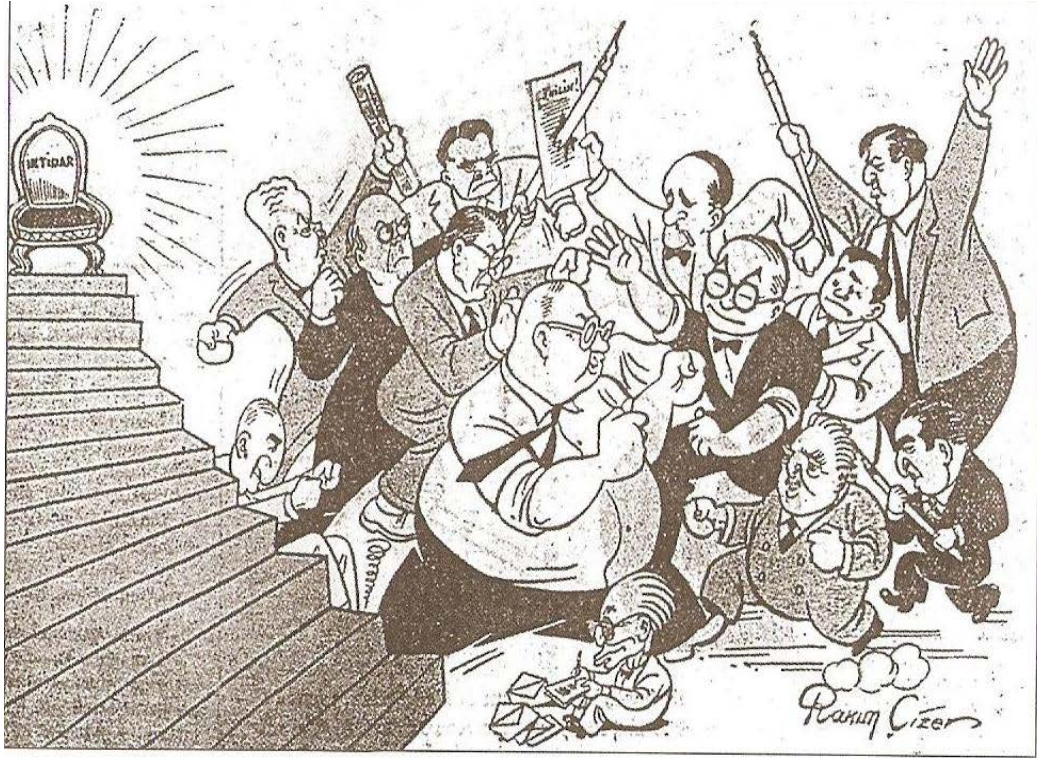
2.5. İllüstrasyon Araçları

Kağıt, fırça, maket bıçağı, cetvel, gönye, pergel, makas, büyüteç, slayt projektörü, orantı cetveli, seloteyp, silgi, yapıştırıcı ve sabitleştirici sprey illüstrasyon çalışmalarında kullanılan temel malzemelerdir. Taslak çalışmalarında çoğunlukla yan saydam ince ve düz yüzeyle kağıtlar tercih edilir. Ucuz olan pelür ve eskiz kağıtlarının yanı sıra özellikle marker çalışmalarına yönelik olarak üretilen ve bloklar halinde satılan kağıtlar taslak aşamasında yaygın olarak kullanılmaktadır. İllüstrasyon çalışmalarında genellikle 150 ile 300 gr/m² arasında değişen kalın resim kağıtları kullanılır. Resim kağıtları üç ana grupta toplanabilir: 1- Kalın grenli kağıtlar (suluboya ve gravür kağıtları), 2- Düz yüzeyle sıcak preslenmiş kağıtlar, 3- İnce grenli soğuk preslenmiş kağıtlar.

Profesyonel çalışmalarda iyi kalitede samur kılından yapılmış fırçalar tercih edilir. Samur fırçalar iyi korunduklarında ve temiz tutulduklarında yıllarca kullanılabilir. Fırçalar, yassı ve yuvarlak olmak üzere iki değişik tipte üretilir. Yassı fırçalar geniş yüzeylerin boyanmasında yuvarlak fırçalar ise ayrıntıların belirtilmesinde kullanılır. Sanat amaçlı fırçalar, -0- numaradan -20- numaraya kadar değişik kalınlıklarda üretilir.

3. KİTAP RESİMLEME İLLÜSTRASYONLARI

Kitapla birlikte kitabın daha ilgi çekici hale gelmesi için kitap resimleme başlamıştır. İlk olarak motif olarak başlamıştır. Eski Mısır'da hiyeroglif yazılar ve resimler ilk özgün örnekleridir. Ayrıca masallar ve efsaneler de resimlerle anlatılmıştır. Dini hikayeleri daha anlaşılır duruma getirmek için kitap resimleme geleneği Bizanslılar döneminde başlamıştır. 19 yüzyılda fotoğrafın bulunması kitap resminde büyük değişiklikler yaşanmıştır.

Ne efsunkâr imişsin ah ey didârı (Hükûmet) !..

Şekil 32. Orhan Koloğlu, Türkiye Karikatür Tarihi, Bilişim Yayınevi, İstanbul 2005.
Halim Büyükbulut'un *Ulus* gazetesi için çizdiği

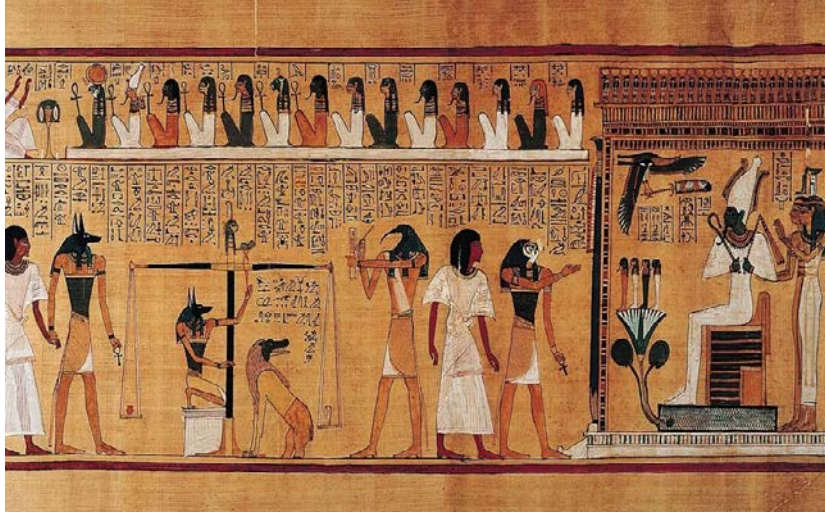
Aşağıdaki karikatürde ise 'basın' teması işleniyor. Karikatürist vatan kalbinin attığı yer olarak gördüğü basının çeşitli kısıtlamalar sonucu öldürüldüğünü vurgularken Mithat Cemal Kuntay'ın , Dur Yolcu!' adlı şiirinden aldığı mısraları kullanıyor.

Şekil 33. İç Mekan Afisleri

Şekil 36. Cocola Reklam Kapağı Reklam Afışı

Şekil 37. Hiyoroglif M.Ö 1285 dolayları

Sümer Çivi Yazısı

3.1. İllüstrasyon Teknikleri

İllüstrasyon, metinlerin ve fikirlerin tasvir edilmesi ve açıklanması amacıyla uygulanan en yaygın ‘resimleme’ türüdür.

Yayın dünyasının bir bölümünde; öğrenci, bilimsel, teknik ve mesleki eserlerde ; ayrıntıları uygulayan , açıklayıcı özellikte illüstrasyonlar yer alır ;diğer bölümünde ise değişik katmanlarda büyük kitlelere seslenen, çeşitli serbest teknik ve stillerde yapılmış olan illüstrasyonlar güçlü bir anlatım aracı olarak kullanılır.

Güçlü anlatım aracı olarak illüstrasyonlar tanıtım ve reklam medyalarında görsel çözümler üreten en önemli etmenlerden biridir. İlintili oldukları metnin tanımlanıp, değişik anlam ve boyutlarda yeniden algılanmasına yardımcı olurlar. Konuların kavram ve eylemlerin kolayca kavranıp benimsenmesinde, en etkili yollardan biri illüstrasyon kullanımındır.

Çağdaş illüstrasyonun kökleri, resimli kitabın da kökleridir. Bu ilk eserler, renkli resimler ve harflerle bezenmiş ve el yazmalarıyla hazırlanmış antik rulo parçalarıdır. Mısır’ın ‘Ölümler Kitabı’, korunabilmiş en iyi bilinen örnektir.”Milano İliadasi” ve ‘Vatikan Virgili ‘hariç; klasik Roma’dan bugüne pek az örnek kalabilmiştir. Her iki klasik metnin nüshası, M.S.4 yüzyıla aittir. O tarihten sonra illüstrasyon stilleri büyük gelişme göstermiştir

3.1.1. Elmas Sutra

En eski baskılı illüstrasyon örneği, icatların ve ‘İlk’lerin doğuşunda olduğu gibi, Çin’den geliyor. Bu örnek, British Museum’da sergilenmekte olan M.S. 868 yılına ait ‘Elmas Sutra’ adlı rulonun ön yüzünde yer alan tahta baskı tekniğiyle yapılmış illüstrasyondur. Batıda her ne kadar oyulmuş tahta kalıpta elde edilmiş illüstrasyonlar 14. yy sonunda oyun kağıtlarında kullanılmış olsalar da; hareketli hurufat baskı ile 15. yy ortalarına gelinceye kadar kitaplarda illüstrasyona rastlanmamıştır.

Bu tarihten sonra kitap kalıplarının çoğunda, metin ve illüstrasyon aynı ağaç kalıptan kesilmiştir. Ulrich Boner’in ‘Der Edelstein’ (1461) adlı eseri, Bamberg’te Albrecht Pfister tarafından basılmıştır. Bu kitap genellikle ‘İlk İllüstrasyonlu Kitap’ olarak tanınır.

Bu tür rekabetin ve baskı makinelerinin, o yıllardaki gelişmelerinin etkisiyle, tahta baskıların elle renklendirilmesinin zorunluluklarına karşın; Almanya’da ve İtalya’da birçok güzel kitap basılıp yayınlandı. 1457’de renkli baskılı ‘Mainz Psalter’ ve 1499’da basılan Aldus’un ‘Hypnerotomachia Poliphili’ adlı kitapları unutulamaz güzellikte örneklerdir. Bundan sonra, bakır kazıma gravürün ortaya çıkması ve profesyonel gravür ustalarının, sanatçıların tasarımlarına göre çalışmalarının etkisiyle; ‘Dürer’ ve ‘Holbein’ gibi 16. yy ‘ın büyük Ressam-İllüstratörlerin yolu açıldı.

3.1.2. Air Brush

İllüstrasyonların yapımında kullanılan araç ve tekniklere 1893’te bir yenisi katıldı: Air Brush Aslında bu hiç yabancı olmadığı bir tekniktir, çünkü 35 bin yıl kadar önce insanoğlu, mağaralardaki resimlerde püskürtme boyama tekniğini kullanmıştır. İlk Air Brush patentini, 1893’te İngiliz sanatçı Charles Burdick almıştır.

3.3. Bilgisayar

Endüstriyel toplumun vazgeçilmez unsuru olan bilgisayar; sayısız konuda olduğu gibi, illüstrasyonların üretimlerinde de, eskiden hayal edilemeyecek kadar etkili olmuştur. İllüstrasyon üretiminde bilgisayar konusunda sayısız tartışma mevcut olmuştur. Ancak unutmamalıdır ki bilgisayar air brush, fırça, boya, kağıt gibi araç düşünüldüğünde illüstratörün işini kolaylaştırmakta ve eserinde istediği etkiyi alabilmesini sağlamakta olmuştur.

3.4. Teknolojini Etkileri

Bakır-kazıma gravürle birlikte; litografi baskı, fotomekanik yöntemler ve matbaacılık büyük gelişmeler kaydetti. Fransa, Almanya, İngiltere ,ABD, Rusya, Çekoslovakya, Polonya ve Uzakdoğu ülkeleri İllüstrasyonun çeşitli tekniklerini saptayarak temellerini attılar.

3.5. Çocuk İllüstrasyonları

Konu, kavram ve eylemlerin kolayca kavranıp benimsenmesinde ve sevilmesinde yardımcı olan illüstrasyonlar, masal kitapları için de vazgeçilmez görsel bir dil oluşturur. Görsellik kavramı, bu tanımın daha da ötesinde bir anlam taşır.

Kişinin dünyasında illüstrasyon, kavramlar oluşturabilir ve metinden bağımsız tek başına da amaçlanan anlam bütünlüğünü sağlayabilir. Resimle bezemenin, süslemenin yanında metnin anlaşılmasını, akılda kalmasını sağlar ve yeni bir yorum ekler. İllüstrasyon sanatçısının amacı, kişinin hayal gücünü, yetilerini, yaratıcılığını ve teknik becerisini kullanarak görselleştirmek olmalıdır.

Bu nedenle çizer çizdiği yaş grubuna göre, örneğin çocuklar için kitap çiziyor ise çocuk dünyasını tanımalı, çizeceği konuyu iyi araştırmalı, gözlem yapmalı, çalışmalarını eskizlere dönüştürüp geliştirirken de çocuğun görerek öğrendiğini unutmamalıdır. Çünkü çocuğun dünyasında “Berger”in de belirttiği gibi; “Görme konuşmadan önce gelir” (Berger, J. 1999: 17). “Winarski”, ise; “Bir resim binlerce kelimeye eşdeğerdir.” (Jeffers, S., 1997:36-38). Bu cümlesiyle Winarski; resimlerin iletişim aracı olarak ifade gücünden bahsetmektedir. Bu nedenle 0-6 yaş grubu “okul öncesi” çocukları için hazırlanan resimli kitaplar, sanat ve çocuk kavramları arasındaki bağlantı nedeniyle tüm bir kitap tasarımı olarak düşünülmelidir.

İllustrasyonu Resimli masal kitapları illüstrasyonlarını işlevleri bakımından ele aldığımızda, Breitenbach”ın, kitaplarda yer alan illüstrasyon kullanımını üç ana başlık altında sınıflandırmış olduğunu görmekteyiz. “Breitenbach”ın sınıflandırmasına göre; İlk olarak, yazının bir açıklama olarak eşlik ettiği fakat ağırlığın resim üzerine olduğu illüstrasyonlar. İkinci olarak özel bir metin için hazırlanan illüstrasyonlar. Son olarak metin ile çok az ilişkisi olan ya da hiçbir ilişkisi bulunmayan, tamamen dekoratif amaçlı illüstrasyonlar. (Breitenbach, E. 1994: 297-314)

İllüstrasyonların metinle uyumlu olarak farklı biçimlerde kullanıldığını görmekteyiz. Birinci gruptakiler; yazının açıklama olarak kullanıldığı, sanatçı tarafından görsel anlatımın ön planda olduğu illüstrasyonlardır. İkinci gruptaki illüstrasyonlar da öncelik metne verilirken kullanılan illüstrasyonlar metni açıklamak ya da kapsamını daha da genişletmek için kullanılmaktadır.. Üçüncü grup

illüstrasyonlar ise süsleme amaçlı yapılan metinle bağlantısı bulunmayan illüstrasyonlardır. Sade ve net illüstrasyonlar daha uzun bir süre aklımızda kalırlarken ihtiyaç duyulduğunda kolayca hatırlanabilmektedirler. Bu nedenle Arnheim, beynin farklı alanlarına depolanan bilgilerin tekrar geri çağrıldığını ve bilgi ile birlikte depolanan duygu ve hislerin daha önce geldiğini ifade etmektedir. O hâlde renk, biçim, çizgi, doku gibi tasarım elemanlarından oluşan illüstrasyonların duygu ve hisleri harekete geçirmede yazıya göre daha etkili olabileceği düşünülebilir.

3.6. Süsleyici Resimler

Bu tür resimler, bir konunun açıklanmasına yardımcı olmaktan çok, onun sembolik yönünü belirtmeye yarar. Bu nedenle, bu gibi resimlerin halk hikayelerinde, şiirlerde ve kütüphane kitaplarında kullanılması daha uygun olur. Ders kitaplarında da aşırılığa kaçmamak koşuluyla, bu tür resimlere yer verilebilir.

Süsleyici resimler;

a-Hayal gücünün artmasına

b-Estetik duyguların gelişmesinde yararlı olmaktadır.

3.7. Tamamlayıcı Resimler

İllüstrasyonlar, bazen sözcüklerin yerini tutarak bazen de yorumlama görevini yerine getirerek yapılacak işleri gösterebilir. Bu yolla da ilgili metni yorumlayan, çocukta yaratıcılık yetilerinin ve görsel algılamının zihinsel gelişmeye olan katkısının devamında son derece yararlı gelişmeler olacaktır. Bu illüstrasyonlar sayesinde konunun çocuk zihninde kalıcı olması sağlanarak, unutulmayacak bilgileri vermek mümkündür. Bu tür resimlemelerden kavram geliştirilmesinde yararlanılabilir.

Ayrıca; sade, açık, kolay anlaşılır resimlerle; hızlı ve kalıcı sonuçlar alınabileceği gibi, gözü yoracak resimlerden oluşan tasarımlardan da kaçınmak gerekecektir. Çünkü, çocuğun görsel ve zihinsel algılamalarında kargaşaya neden olabilir. Ancak yapılan araştırmalar, çocukların kendilerini ilgilendiren resmi bulduklarını göstermiştir. Örneğin, çocuğun yaş ve ilgi seviyesinin üzerinde resimlerden oluşan tasarımlara ilgisi, fazla sürmemektedir. Ancak; görüntünün

kargaşası içinde çocuk; kendisine ait basit çizgilerden oluşan resimleri anında ayırt edip onunla ilgilenebilir de. Metni tamamlayıcı resimleme sayesinde; öğretici, eğlendirici, eğitici, illüstrasyonlar oluşturarak pek çok yeni kavramın tanıtılması mümkün olabilir.

3.9. Tamamlayıcı ve Yorumlayıcı Resimler

Bu tür resimlemeler, yazıyla anlatılması kolay olmayan, ayrıntılı ve karmaşık nesnelerin ve olayların kolayca kavranmasını sağlamak amacıyla tasarlanacağı gibi, bazı doğa ve teknik olayları açıklamada da kullanılabilir. Yine bu tür tasarımlarla çeşitli varlıkları, başlıca özellikleriyle tanıtılabilir.

Örneğin bir kartal ya da aslan gibi varlıkları gerçeğe uygun çizerek, çocuğa gerçek olanı tanımasını sağlayabiliriz. Öte yandan algılama düzeyi yeterince gelişmemiş çocuklar için de; illüstrasyonların eğitici yönünden yararlanılabilir. Sanatçı, konusu belirli bir kitap için tasarlanan illüstrasyonların planını yaparken bu üç temel kuraldan hangisine uygun olduğunu tayin etmesi gerekmektedir. Bazen bir eser için çeşitli tekniklerde resimlere ihtiyaç duyulabildiği gibi konu gereği bu resimlerin süsleyici mi, açıklayıcı mı yoksa metni tamamlayıcı nitelikte mi olduğunun bilinmesi önemlidir.

İllüstrasyonun işlevi sayesinde gerçekte karşılaşılmaması mümkün olmayan hayal ürünü olay ve durumların resimlemesi yapılabilir. Bu görsel algılama çocuktaki düş ve yaratıcılık duygularını harekete geçirmesi, sanat estetiği gibi kavramların oluşması bakımından yararlıdır. Evrimi Açısından Bakılırsa Kitap resmi, çağının sanat anlayışından sosyal, teknolojik ve kültürel birikiminden etkilenir.

4. TÜRK İLLÜSTRASYON SANATI VE ETKİLENDİĞİ FAKTÖRLER

Türkiye’de illüstrasyon gazete, dergi, kitap ressamlığı ve afiş yapan sanatçıların 1920’li yıllardan başlayarak sürdürdükleri çalışmalarla kendini göstermiştir. Münif Fehim, İhap Hulusi Görey, Ali Suavi, Kenan Temizan, Mithat Özar gibi öncüler ve adı unutulmuş, eserleri ve kişilikleri gün ışığına çıkarılmayı

bekleyen nice sanatçı, bugünün olanaklarıyla karşılaştırılmayacak kadar güç koşullarda yetiştiler. 1950 sonrası kuşaklar daha çok kendi kendilerini eğiterek, bir taraftan gelişmekte olan reklam sektöründe yer aldılar diğer taraftan özel atölyelerinde grafik ve illüstrasyon çalışmalarını beraberinde sürdürdüler. Yakın zamanlarda sadece İllüstrasyon çalışmalarına yönelme olanağı bulabilenler de, herhangi bir örgütleri olmadan birbirinden habersiz çalışmak durumundaydılar. Her meslek grubunda olması gerektiği gibi, İllüstratörlerin de mesleki etkilerini, örgütlü olarak, demokratik iş birliği ve dayanışma zemininde kurumlaştırmaları amacıyla 1995 tarihinde illüstratörler derneği kurulmuştur.

4.1. İllüstrasyonun Tarihsel Süreci

Mısır'da, Çin'de, İslam Minyatürlerinde, Orta Çağ Avrupası'nda ve günümüzde bu farklılıkları görebiliriz. Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarından bu yana resim sanatı, genellikle bilgi aktarıcı bir öge olarak kullanılmıştır. Hatta bir çok kültürde de ilk yazılı resimli işaretlerdir.

Taş levhalarda ve duvar resimlerinde illüstrasyon, başlı başına sanatsal bir değer taşısa da yazıyı bütünleyen bir öge olmuştur. Kitap illüstrasyonları sanatı tarihiyle ilgili olarak; İlk resimli kitabın M.Ö. 1300 yıllarında Mısır'da Papirüs rulolarına yapıldığı biliniyor. Papirüs ve daha sonra Bergama'da geliştirilen parşömen rulolara yapılan kitaplar, Hindistan'da kumaş üzerinde kullanılan ağaç oyma kalıpların kağıt üzerine basılmasıyla da resimli baskı kitaplar elde edilmiştir. 1390 yılında Kore'de kitap basımında dizgi yöntemi kullanılmıştır. (Kaya İ., 2003: 35)

Kaya'nın da belirttiği gibi daha sonra doğu'da gelişen ve Uygurların, Selçukluların da kullandığı kağıt yapım ve basım teknikleri, Haçlı Savaşları sırasında Batı Avrupa'ya geçmiştir. Bu döneme kadar Yunan ve Roma dönemlerinden günümüze ulaşan illüstrasyonlar bulunmasına rağmen Roma mozaiklerinden gerek mitolojik konuları gerekirse Homeros destanlarını işleyen vazo resimlerini bu sanat türünün söz konusu dönemlerde de var olduğunu görmekteyiz. 19. y.y.'ın yarısında portre ve natürmort dışında çoğu resmin mitolojik ve dinsel ya da tarihsel konuları aktarma aracı olduğu ve bir tür illüstrasyon niteliği taşıdığı açıktır.

4.1.1. Limburg Kardeşler

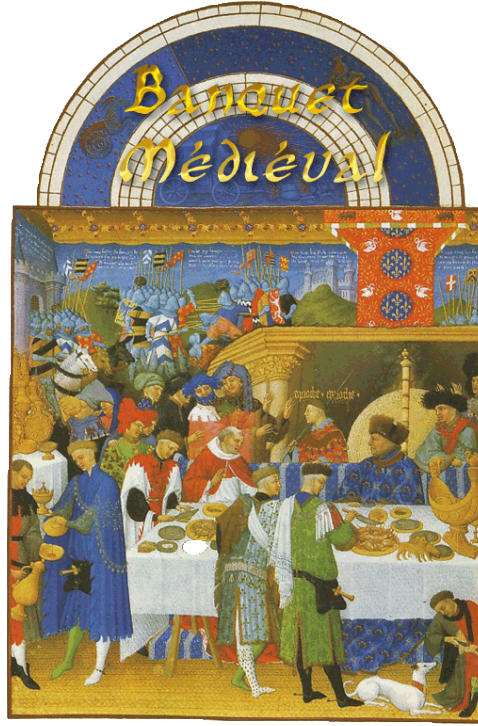
Batı'da baskı tekniklerinin gelişmesinden önce en belirgin illüstrasyonların 13. ve 15. y.y. arasında el yazması kitaplar için yapılan resimler olduğu bilinmektedir. "Fransa'da Burgonya Dükleri için el yazmalarını resimleyen 'Limburg Kardeşler' bu alanın ilk ünlü ustalarıdır." (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 842) Limburg Kardeşler; Paul, Hermann ve Jean isimleriyle bilinirler. Gotik dönem içinde gelişen uluslararası olma konumuna girmiş asıl memleketleri Eski Hollanda olarak bilinen yerdir. Fakat bu kardeşler ortak bir çalışma planı altında, üçü bir arada özellikle minyatür resmi ile uğraşmışlardır. Bu minyatürleri ise o tarihlerde Fransa dükü olan Berry için yapmışlardır. Fransız resim sanatının minyatür yönünde önemli bir aşamasını da oluşturan bu resimler, söz konusu dükün bir dua kitabının resimleri olmuştur. Dua kitabında yer alan resimler, canlı ve bir gözleme dayandığı hissini vermektedir. Bu resimlerde her şey daha simgesel bir boyut taşımaktadır. İnsan yüzlerinde bile daha çok tek bir kalıp dikkati çekmektedir.

Yaşamın tüm yanlarına duyulan ilgi, Limburg Kardeşler'in ortaçağ resmi içindeki yerinin belirleyicisi olmuştur. Limburg Kardeşler'in elinde olaylar dini olmaktan çıkarak, daha bir doğasal ve sosyal olmaya başlamıştı. Yavaş yavaş dönemin bazı sanatçıları olduğu gibi, bu kardeşlerin sanatında da ortaçağın aşıldığını söylemek mümkündür. Çalışmalarında estetik dozu yüksek figürleri ve gerçekliğin gözleminden elde ettikleri zarif ayrıntıları ele almaktan çok hoşlanmışlardır. Detaylara inmeyi seviyorlardı. Tarlada çalışan insanları gösteren bir Limburg kardeşler resminde, her şey çok dikkati çeker, fakat kimi şeylerin ne olduğunu, yani söz konusu edilecek bu şeylerin adını koymakta zorlanılabilir. Limburg kardeşlerin daha sonra ilk Rönesans sanatçıları üzerinde, özellikle Paolo Uccello üzerinde de ne kadar etkili olduğu ayrıca bilinen bir gerçektir. (EROĞLU, Ö.)

Ortaçağdan başlayarak tıp, mühendislik vb. gibi bilim dallarıyla ilgili kitaplarda illüstrasyon kullanılmış ve bu uygulamalar özellikle Rönesans'ta doruğuna erişmiştir. 16. y.y. ortalarında gelişen metal baskı teknikleriyle illüstrasyonlar daha ayrıntılı ve gerçekçi bir görünüm kazanmıştır. Holbein, Dürer, daha sonra Giandomenico Tiepolo, Caravaggio ve Reni gibi sanatçılar betimledikleri tarihsel,

mitolojik ve dinsel konularla illüstrasyonu en ileri seviyesine taşımışlardır. 18. y.y.'dan başlayarak illüstrasyonlar eleştirel ve yergisel içerik kazanmaya başlamıştır.

Bunlara Goya'nın toplumsal eleştiri ağırlıklı oyma baskıları örnek olarak gösterilebilir. Limburg Kardeşler, Fransa dükü için resimledikleri dua kitabında yer alan bir illüstrasyon / Dua Kitabı (Limburg8 Kardeşler)(Resim -)

Şekil 38. Limburg Kardeşler, Fransa dükü için resimledikleri dua kitabında yer alan bir illüstrasyon (Resim -)

Şekil 39. Francisco Goya, The Sleep of Reason Produces (Goya, F. (1799). (Resim -)

Daha sonra 19. y.y.'da Fransa'da Daumier, İngiltere'de Hogarth ve Thomas Rowlandson, (1756-1827) toplumsal davranışları eleştiren karikatür türündeki illüstrasyonlarıyla belirli bir geleceğin öncüsü olmuşlardır. 19. yy.'da gezi kitapları için yapılan illüstrasyonlar, Hans Andersen Masalları için Arthur Rackham'ın (1867-1939) yaptığı resimler, Dante'nin "La Divina Commedia"sı (İlahi Komedya 1956-64) için Dore'un (1832-83) yaptığı illüstrasyonlar ve İngiltere'de Blake'nin dinsel içerikli illüstrasyonları bu sanat dalına büyük bir çeşitlilik kazandırmıştır. Art Nouveau akımıyla birlikte birçok sanatçı süreli yayınlar için çizimler yapmışlardır.

Şekil 40. Gustave Dore, Dante'nin ilahi Komedyası, Tsunami ve hırsızlar (Dore, G., 1956-64) (Resim)

19. y.y.'da Simgencilik akımının ortaya çıkmasıyla edebi öyküsel içerik önem kazanmış ve illüstrasyon nitelikli resimlerin değeri artmıştır. 20. yy.'da Avrupa'da Edmund Dulac, Andersen Masalları'nın, ABD'de de Norman Rockwell çeşitli Halk Öyküleri'nin resimlemeleriyle Bilinmektedirler

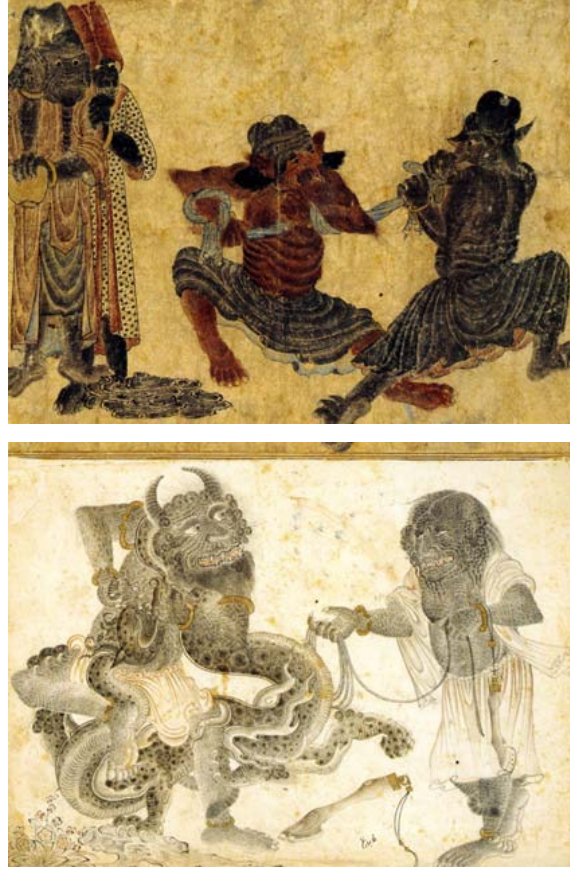
Şekil 41. Norman Rockwell, Christmas Plymouth Car Ad With Beagle
(Rockwell, N., 1951) (Resim)

Şekil 42. Edmund Dulac, Andersen'in Masalları'dan Kral Çıplak,
(Dulac, E.,1912) (Resim)

4.2. Doğu'da Minyatür

Doğu'da ise Minyatür Sanatı'nı bir tür kitap resmi olarak değerlendirebiliriz. Çok ince işlenmiş ve küçük boyutlu resim olan minyatürlerde çok güzel kırmızı bir renk veren ve Latince adı "minium" olan kurşun oksit kullanılırdı. Minyatür sözcüğü buradan türemiştir. Bizden ise eskiden resme "nakış" ya da "tasvir" denirdi. Minyatür için daha çok nakış sözcüğü kullanılırdı. Minyatür sanatçısı için de "resim yapan, ressam" anlamına gelen nakkaş ya da musavvir denirdi. Batı dillerinde bir nesnenin küçük boyutlardaki örneğini belirten "Minyatür" sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Eski Türk kaynakları, kitap resmi için "Nakış", "Tasvir"; minyatür ressamı için de "Nakkaş", "Musavvar" gibi sözcüklere yer verirler. Osmanlı, İran ve Hint minyatürlerinde genellikle saray yaşamı ve tarihsel öyküler işlendiği gibi bilimsel konulara da açıklık getiren resimler de görülmektedir. Türk kitap resimlemeciliğinin kökenleri Uygur Türkleri'ne kadar uzanır. O dönemden günümüze kalan resimli ve minyatürlü kitaplar, Türk kitap resimlemeciliğinin çok eski zamanlardan beri var olduğunun birer göstergesidir. Osmanlı minyatür sanatına geçmeden önce, araştırmacıların Türklerin eski yurtları Orta Asya'da ve Türkistan'da yapılmış resimlerden söz etmek gerekir. Topkapı Sarayı'ndaki bu resimler, içinde sultanın portresi bulunduğu için "Fatih Albümü" diye adlandırılan derlemede yer almaktadır. Çeşitli çevre ve dönemlerden gelen eserlerin arasında yer alan bu resimlerdeki figürler belli bir hacim değerine sahiptir. Koyu ve az sayıda renk kullanılarak yapılmış olan resimlerin bir kısmının rulo parçaları olduğu anlaşılmıştır. Resimlerin bazıları ipek bazıları da kaba Çin kağıdına yapılmıştır. Bilim adamlarının Şamanizm dünyasını yansıttığı konusunda görüş birliğinde oldukları bu resimlerde kuvvetli bir Çin Sanatı etkisi egemendir.

Şekil 43. Mehmed Siyah Kalem, örnek illüstrasyonlar, (Siyahkalem, M.) (Resim)

Anadolu Türklerinde: Anadolu Türkleri ise ilk olarak 12. ve 13. y.y.'lar arasında Artuklu Dönemi'nde minyatür izlerine rastlanır.

12. y.y.'ın ikinci yarısında Artuklular'ın hizmetine giren mühendis Ebu'l-izz el Cezeri, teknik buluşlarını el-Hıyal el Hendsiye isimli kitapta toplar. El Cezeri, temeli Arşimet ve sonrası bilginlerin buluşlarına dayanan eserinde suyun ve dişlilerin hareketiyle çalışan aletleri anlatır ve aletlerin bütününün ve parçalarının ayrıntılı tasarımlarını renklendirerek çizer. Eserin içinde otomatik çalışan saatler, otomatik hareket eden insan ve hayvanlar, fıskiye havuzlar, içki kapları, hacamat aletleri, şifreli kilitler ve Artuklu Sarayı'nın kapısının süslemelerinin tasarımları yer almaktadır. (Saçan, A. K., 1998: 4)

4.3.1. Anadolu Selçuklu Minyatürü Varka Vü Gülşah

Anadolu Selçuklu minyatür sanatının en ilgi çekici ve tipik örnekleri, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde korunan "Varka vü Gülşah" adlı mesnevîde yer alır. Ufak boyda 71 minyatürden oluşan "Varka vü Gülşah", 13. y.y.'ın başından günümüze kalan Selçuklu mektebinin en eski ve tek örneği olup kendi kıyafetleriyle Türk tiplerini yansıtmaktadır. Eser bir aşk hikayesini anlatmaktadır.

Bu Farsça mesnevî, aslen Azerbaycan'ın Hay şehrinden gelen Nakkaş Mehmed ibn Abdülmümin tarafından Konya'da 13. y.y.'ın ilk yarısında minyatürlenmiştir. Yapıtın minyatürlerinde çizgi ve renk, erken İslam minyatür sanatının diğer örneklerinde olduğu gibi soyutlayıcı biçimde kullanılmıştır. Figürlerin bulunduğu mekânlar ve doğa, simgesel olarak belirtilmiş, zemin kırmızı ve mavi renklerle boyanmış ve Selçuklu yapıtlarında da görülen öğelerle bezenmiştir.

San'a göre minyatürlerde dikey perspektif kullanılmış olması; geri plandaki figürlerin daha iyi görülebilmeleri, renk ve desen zenginliklerini yitirmemeleri kaygısıyla açıklanabilir. Doğa ve iç mekanlar kuşbakışı görünümüleriyle resmedilmişlerdir. Eğitilmemiş bir göz, minyatürde perspektif yok sanabilir. Minyatür, bir kitap resmi ya da albümler için hazırlanan tek yaprak halinde bakılabilecek özellikte olduğundan, göz düzeyinden ve yakından algılanabilecek şekilde çalışılmıştır. Bu nedenle dikey perspektif elyazması kitap doğasına daha uygundur. (San, İ.,1973: 278)

Osmanlı Dönemi'nde de minyatürlü kitap hazırlama faaliyetlerinin devam ettiğini ve bu alandaki çalışmaların Fatih Sultan Mehmed'in himayesinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Edirne'de hazırlanan "Dilsuzname"yi, yine Edirne'de yapıldıkları sanılan Külliyyat-ı Katib-i ve İskendername'yi, Amasya'da 1466 yılında hazırlanan Cerrahiyetü'l-hanniye bu dönemin önemli yapıtları arasında yer almaktadır. Bu eserlerden edebi konulu olanların, 1440'lı yıllardan sonra, Timuri yönetimindeki Şiraz'dan Edirne'ye göç eden bir grup sanatçının sözü edilen kitapların hazırlanmasında Türk meslektaşlarıyla çalıştıkları görülür. Resimlerde kimi kadın ve erkek figürlerinin başlık biçimleri, doğa elemanları, mimarilerin süslemeleri, kırmızı renk, Türk'e özgü öğeleridir. (Tanındı Z., 1996:5)

4.3.2. Şahname

Osmanlı'nın ilk dönemine ait yazma eserlere örnek olarak Edirne arayı nakkaşhanesinde yapıldığı tahmin edilen Külliyyat-i Katibi, Dilsüzname ve İskendername isimli eserler sayılabilir. Kanuni Sultan Süleyman'ın yaşamını anlatan aynı zamanda ansiklopedik bilgileri içeren "Süleymanname", bu dönemde resimlenmiştir. Arifi tarafından yazılmış bir "Şahname"dir. Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatının büyük bir kısmını anlatan bu eser, beş değişik sanatçı grubu tarafından hazırlanmış, Türk minyatür sanatının en önemli örneklerinden biridir. Türk minyatür sanatı II. Selim ve III. Murat arasındaki dönemde en verimli dönemini yaşamıştır. Bu dönemde ordunun zaferlerini, elçi kabullerini, av sahnelerini ve bazı önemli olayların anlatıldığı Hünername ve Şehinşahname gibi eserler saray nakışhanesinin yetenekli sanatçıları tarafından minyatürlendirilmiştir. 16. yy'ın önemli yazmalarından biride III. Murat'ın oğlu Mehmet için yaptığı 52 gün süren sünnet düğünü şenliklerini anlatan Sürname isimli yazmadır.

Şekil 44. Süleymanname, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul (1558)(T.C. Kültür Bakanlığı) (Resim -)

Sürname’de o günün sosyal hayatını ve Osmanlıların ekonomik gücünü gösteren yüzlerce minyatür vardır. II. Selim ve III. Murat arasındaki dönemde Türk minyatürü en verimli dönemini yaşamıştır “ Bu dönemde ordunun zaferlerini, elçi kabullerini, av sahnelerini ve bazı önemli olayların anlatıldığı Hünernâme, Şahname-i Selim Han, Şahname-i Saltan Murad III adındaki bu eserler salt resimleriyle değil, cildi, tezhibi, hattı ve kitabın bütün tasarımıyla Osmanlı Ordusu’nun haşmetinin, saray törenlerinin şatafatının, sayfalara geçirilerek belgelendiği, bir tür güç gösterisi örnekleridir.” (Tanındı, Z., 1996: 39-40) 18.y.y.’ın en ünlü minyatür ustası nakkaş Levnî’dir. Onun çalışmalarında kendini göstermeye başlayan Batı sanatı etkisi giderek diğer sanat dallarında olduğu gibi kitap sanatında da etkin olmaya başlar. Levnî çeşitli milletten, meslekten kadın ve erkek figürünü resimlediği çok sayıda örnek bırakmıştır. Sanatçı, yaptığı tek figürlerde konuya uygun bir çizgi ritmi yaratmayı başarmıştır. Onun en tanınmış eseri iki kopya olarak hazırladığı Surnâme’dir. Bu kitapta yazılı ve bol resimli olarak III. Ahmed’ in oğullarının sünnet düğünü anlatılmıştır. Düğün bu kez Okmeydanı’nda düzenlenmiştir. II. Murad dönemindeki düğünde olduğu gibi 1720 tarihli bu düğünde de şenliğe bütün İstanbul esnafı katılmış, çeşitli hünerler sergilemişti.

Süslenmiş koçlarıyla celep ve kasapların geçişini gösteren minyatür, esnafları temsil eden ilginç bir örnektir. Bir başka minyatürde görüldüğü gibi, yukardan aşağı kıvrımlar çizerek ilerleyen esnaf alayının içinde yarısı kadın yarısı erkek dev kuklalar, köçekler de yer alıyor, bunlar geçit törenine ayrı bir merak ve neşe katıyorlardı. Kâğıthane sefalarından eğlenceye açık olan İstanbul halkı akın akın Okmeydanı’na geliyor, günlerce süren şenlikle yakından ilgileniyordu. Şenlikte deniz eğlenceleri de önemli bir yer tutuyordu. Haliç’in iki yakası arasında gemi direklerine gerilmiş halatlar üzerinde arabalar geziyor, cambaz çengiler oyunlar oynuyorlardı. Padişah ve küçük şehzadeler bu eğlenceleri Aynalıkavak Kasrı’ndan izliyorlardı. Levnî yüzlerce değişik sahneyi içere Surnâme minyatürlerinde konuyu değişik yönleriyle ele almayı ve onlara esprili bir anlatım çeşnisi katmayı başarmıştır. Batı’nın Osmanlı toplumunu fazlasıyla etkilemeye başladığı 18. y.y.’da, kitap resimlemeciliği, hat ve şiir; Sultan III. Ahmed ve veziriazam İbrahim Paşa’ nın desteğinde, eskiyle yeniyi karıştırmak şeklinde hareketlenir. Bunda Batılı resim anlayışının gelenekselliğe uygulamayı, özellikle doğa biçimlerinde ustaca başaran Nakkaş Levnî’nin önemli payı vardır. (Tanındı, Z., 1996: 59)

Şekil 45. Levnî, Surname-i Vehbi (Atıl, E., 1999) (Resim)

(Resim)- İskendernamaden seçmeler

4.3.3. Osmanlı Döneminde

Genel olarak Osmanlı dönemini üçe ayırabiliriz. Kuruluşundan 21. y.y.'ın ortalarına kadar olan süre birinci dönemdir. Bu da “Fatih dönemi”dir.

Fatih’le birlikte her konuda eser verilmeye başlandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bütün kaynaklar artık, her sahada yazma eserlerin hazırlandığını, minyatürlendiğini bildirmektedir. Edebiyattan tıp ve hatırlara, dini konulardan, coğrafi eserlere hemen hemen her konuda çok güzel minyatürler ortaya çıkmıştır. İkinci olarak üsluplaşma denemeleri de artık kesin bir şekilde göze çarpmaktadır. Fatih’le başlayan Batı etkisi, Yavuz’un Tebriz’i almasıyla birlikte kendisini, Orta Asya’nın esrarlı üslubuna bırakmıştır. Üçüncü özellik olarak da bu dönemde bağımsız üslupların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

4.3.4. İskendername

İskendernâme, İslami edebiyatlarda Büyük İskender hayatını ve maceralarını konu edinen; Kur’an-ı Kerim’de geçen Zülkarneyn’in kişiliğinin İskender’in hayatına sindirerek anlatıldığı, destanî-efsanevî tarzda yazılmış kitapların adıdır.

İskendernâmelerde İskender, tarihî kişiliği yerine Doğu mistisizminin etkisinde efsanevî bir müslüman kahraman olarak anlatılır. Sembolik düşünceler etrafında fikrî, ahlâkî ve didaktik konulara değinilir.^[1]

Manzum şekline ilk defa Firdevsî’nin Şehnâmesi içinde rastlanır. Müstakil bir mesnevi halinde ilk defa Nizami Gencevi tarafından yazılmıştır. Türk edebiyatındaki ilk manzum İskendernâme ise Ahmedî tarafından 1390’da kaleme alınan eserdir.

4.3.5. Camaltı Sanatı

Minyatür Sanatından farklı olarak bir de “Camaltı Sanatı” denilen halk resmimiz vardır. Camaltı resmi, camın arka yüzeyine toz boya, guvaş, akrilik ya da yağlıboya ile yapılan ve Antik çağdan beri uygulanan bir resim geleneği olmakla birlikte Türkiye’de, 18. y.y.’da camın kullanıma girmesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Karakteristik bir halk sanatı olan camaltı resmi, tekniği zor bir sanat olarak tanımlayabiliriz. Camaltı resimleri, 20. y.y. ortalarına kadar çok yaygın olan bu resimler, evlerin dışında mescit, tekke, türbe gibi dinsel mekanlarda, kahvelerde,

şekerci, kasap ve berber dükkanında sık sık kullanılmıştır. Bugün ise ancak çok az sayıda, bazı eski mahallelerdeki dükkanlarda, dinsel yerlerde ve köy evlerinde görülebilmektedir. Canlı ve parlak renkleriyle göze hoş gelen ve bir zamanlar çok moda olan bu resimlerin çoğunlukla dinsel olan konuları, zamanla bunlarda insanı nazara, hastalıklara karşı koruyucu bir güç bulunduğuna ve buldukları yere bereket, bolluk getirdiklerine inanılmasına yol açmıştır.

Karakteristik bir halk sanatı olan camaltı resimleri, bir zamanlar kahvelerde, evlerde, dükkanlarda, cami, tekke ve türbe gibi dini yerlerde sıkça rastlanan,

Osmanlı Dönemi'nin çarşı ressamlarının elinden çıkan bu resimlerin duvara asılması o zamanlar moda olmuştur. Toplumun kültürel yapısı ile inanç ve duygular camının arka yüzünden kendini göstermiştir. Plastik sanatlarda yaşanan hareketli gelişmelerle birlikte yağlıboya resimler koleksiyonculuğun gözdesi olurken; Türk halk sanatının önemli verileri arasında bulunan bu değerler yavaş yavaş unutulmuştur.

Camaltı resimlerinin konuları arasında; İstanbul öyküleri, Şahmeranlar, zaman zaman inanç sistemiyle bütünleşen dini konular örneğin, Hz. Ali veya Hz. Muhammet konulu süslemeler dekoratif ürün olarak yer almıştır. En yoğun örneklerine Güneydoğu Anadolu ile İstanbul–Beykoz'da rastlanmaktadır. 19. y.y. ilk yarısında resimli el yazmalarının ve camaltı sanatının bu dönemde de sürdüğünü görmekteyiz. İkinci yarısından itibaren bu alanlarda eser üretimi görülmez. Günümüzde de camaltı sanatıyla uğraşan sanatçılarımız bulunmaktadır. Konularını yine eski camaltı resimlerinden alarak resimlerini yapan sanatçılar arasında Bülent Oran, Neveser Aksoy, Mevlüt Akyıldız, Esin Yüzbaşıoğlu, Nevin İşlek ve Mehlika Baş yer almaktadır. Minyatür sanatındaki sona eriş iki önemli nedene dayanmaktadır. Birincisi batılı anlamda resim anlayışının beğenilmesi, diğeri ise; 18. y.y.'ın ilk yarısında İbrahim Mütefferika'nın ilk basımevini kurması ile farklılaşan ve batılılaşan kitap resimlemeciliği, matbaa avantajıyla kitap üretim ve çoğaltma tekniklerinin kullanılmaya başlamasıdır. (Saçan A. K., 1998: 20)

Basımevinin kurulmasıyla birlikte Cumhuriyet öncesi yaptığı İllüstrasyon çalışmalarıyla tanıdığımız sanatçılardan biri Münih Fehim'dir.

Cumhuriyet sonrasında da özellikle yaptığı dergi ve kitap kapakları, çocuk kitapları illüstrasyonlarıyla da dikkati çeker. Cumhuriyet'in ilk on yılı sonunda, Sanayi-i Nefise Mektebi, Güzel Sanatlar Akademisi'ne dönüştüğü zaman bir afiş bölümü açılmasına karar verilir, bu bölümün başına, resim eğitimini tamamlayıp Paris'ten dönen Mithat Özer öğretmen olarak tayin edilir. "Mithat Özer Paris'te bilhassa, memleketimizde henüz belirmemiş bulunan afiş illüstratörlüğü üzerine çalışarak, bu yolda çığır açmak ister." (Bayık, N. 1974: 186-207) Bu arada Cumhuriyet'le birlikte çocuk yayıncılığında da gelişmeler gözlenmektedir. Türk çocuk yayıncılığının ilk çizerleri olarak Cemal Nadir,

Ramiz Gökçe karikatürleriyle, Ercüment Kamlık ise resimleriyle çocuk yayıncılığını ilgi çekici hale getiren sanatçılar olmuşlardır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, büyük devlet kuruluşları çalışmalarını daha geniş kitlelere duyurabilecekleri çok yönlü grafik ürünlere gereksinim duymuşlardır. Bu dönem illüstratörlerimizden diğer önemli bir sanatçı da İlhap Hulusi' dir. İlhap Hulusi'nin ardından, 1937' den sonra, Atıf Tuna, 1940'lı yıllarda özellikle kitap kapakları illüstrasyonlarıyla Faris Erkman dikkati çeken sanatçılar olmuşlardır. Türkiye'de Lâtin Alfabesinin kullanılmasıyla birlikte, bu uygulamayı günün koşullarında başarıyla kullananlar İlhap Hulusi Görey, Münif Fehim, Mithat Özar, Atıf Tuna ve Kenan Temizan olmuştur.

Şekil 46. İlhap Hulusi Görey, Türkiye Sümer Bankası için hazırladığı afiş illüstrasyonu ve tasarımı (Görey İ. H.) (Resim -)

Münif Fehim, renk kullanımı, siyah beyaz taramaların gücü ve kişilikli çizgileri ile oryantalizmin temsilcisi olmuştur. Sanatçının kapak tasarımlarındaki tiyatral figürler, dramatik yorum, öykünün içeriğini okuyucuya hemen yansıtmaktadır. Münif Fehim ve İlhap Hulusi ile aynı kuşaktan olan Atıf Tuna ise Tekel idaresi için hazırladığı Rize Çayı afişinde, siyah beyaz tekniğiyle yazıyı 1960'lı yıllara göre çok daha iyi çözümlenmiştir. Tekel için yaptığı likör afişi de başarılı afişlerdendir. Ayrıca Akbank için yaptığı afişte ışık gölge kullanılarak siyah beyaz çalışmada etkili bir sonuca ulaşılmıştır.

Şekil 47. Münif Fehim , Tamek Konserve ilanı (Fehim, M., 1970)

Bu arada çocuk kitabı resimleme alanında, yeni gelişmeler olmamıştır. 1947'de Doğan Kardeş Dergisinin kurulmasıyla çizicilere kendilerini gösterme olanağı doğmuştur. Doğan Kardeşle birlikte ilk keşfedilen çizicilerden; “Mustafa Eremektar, Gevher Bozkurt, Selma Emiroğlu, Atlan Erbulak ve Güngör Kabakçıoğlu'dur.” (Saçan A. K., 1998: 45) 1960'lı yıllarda ilk resimli hikaye kitabı olan Tembel Karakaçan'ın illüstratörü Mustafa Eremektar'dır. Aynı yıllarda çalışmaya başlayan bir başka sanatçıda Mustafa Aslıer'dir. Bugüne dek pek çok kitabı illüstrasyonlarıyla süsleyen sanatçı, bir dönem Turizm Bakanlığı için folklorik illüstrasyonlar çalışmış ve tasarımlarında genellikle yüksek baskı tekniklerini

kullanmıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Yanık Çocuklar Koçaklaması" (1975) adlı şiir kitap kapağı ve Necati Cumalı'nın "Karakolda" adlı uzun şiiri için hazırladığı illüstrasyonlarda aynı teknikte hazırlamıştır. 1960 yıllardan sonra Türk illüstrasyon sanatında, akademili sanatçıların çalışmalarına rastlamaktayız. Grafisanatının her dalında nitelikli uygulama biçimleriyle topluma açılması bu yıllarda gerçekleşir. Batılı ülkelerdekine benzer teknik ilerlemeler Türk illüstrasyon sanatında da 1960'lardan sonra görülmeye başlar. Matbaacılıkta, tipo baskıdan ofset tekniğine geçilmesiyle, özgün kitap kapağı illüstrasyonları ve buna paralel olarak kapak grafiğinde gelişmeler gözlenmiştir. Tüm gelişmelerin yaşandığı bu dönemde pek çok grafik sanatçısı önemli illüstrasyon çalışmalarına imza atmışlardır. Bu dönem sanatçılardan bazıları;

"Yurdaer Altıntaş, Mengü Ertel, Sait Maden, Erkal Yavi, Bülent Erkmen, Fahri Karagözoğlu, Sadık Karamustafa...v.b." (Saçan A. K., 1998: 47) 1957 yılından beri grafik sanatının birçok dalında tasarımlar yapan ele aldığı konuları simgesel anlatımlarla yorumlayan Altıntaş, bugüne dek beşbinin üzerinde kitap ve dergi illüstrasyonu çizmiştir. Sanatçı, Karagöz resimleri ve tiyatro afiş illüstrasyonlarıyla yeni bir estetik görüşün uygulayıcısı olmuştur.

Türkiye'nin, kültürel, tarihsel ve sanatsal birikimini, Fransız ekolünün etkisini de hissettirecek biçimde kendi sanatsal ve estetik sentezinde bütünleştirerek stilize edilmiş figürlerle koyu kalın konturları iç içe kullanmıştır. Reha Yalnızcık, Erkal Yavi, Aydın Erkmen, Cemalettin Mutver, Leyla Uçansu, Osman Keyri, Öznur Kalender bu dönemden itibaren çalışmalarına başlayan ve birbirinden güzel kitap kapağı illüstrasyonları, afişler tasarlayan sanatçılarımızdandır. Daha sonraki yıllarda Selçuk Demirel, Emre Senan, Şahin Karakoç, Haluk Tuncay, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Erol Güneş, Kaan Atsüren gibi başarılı illüstratörlerimizi, 1990'lı yıllarda ise bilgisayar ortamında tasarladıkları illüstrasyonlarla İbrahim Bagatur, Ahmet Özler, Erol Güneş gibi sanatçılarımızı söyleyebiliriz. 1960'lardan itibaren Mürşide İçmeli, Can Göknil, Mustafa Delioğlu, Saadet Ceylan, İsmail Kaya, Nazan Erkmen, Ferit Avcı, Feridun Oral gibi sanatçılarımız da çocuk yayınları alanında illüstrasyon çalışmalarını başarıyla sürdüren illüstratörlerimiz olmuşlardır.

5. CUMHURİYET DÖNEMİ İLLÜSTRASYON SANATI

5.1. Cumhuriyet Öncesi Türk İllüstrasyon ve Grafik Sanatı Gelişimi

Damat İbrahim Paşa'nın desteği ve dönemin Şeyhülislâmı Abdullah Efendi'den alınan fetva ile müslümanların eserlerini basmaya başladıkları matbaa, 14 Aralık 1727'de İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur. Yurt dışından getirilen baskı makinası ve Latin harf kalıplarıyla kurulan matbaada din dışı konuları içeren kitaplar basıldı. Çünkü dönemin hattatları Kuran'ın sadece ve mutlaka el ile yazılması gerektiğini söylediler ve bu görüşlerini kabul ettirdiler.

Şekil 48. İbrahim Müteferrika

Matbaada basılan ilk kitap Kitab-ı Lügat-ı Vankulu'dur (Vankulu Sözlüğü). J. B. Holderman'ın "Grammaire Turque" kitabı 1730'da Osmanlı'da Latin alfabesini kullanan ilk baskı olmuştur. Basılan kitaplar, dinî konuların yanında müzik, okçuluk, matematik, avcılık, gök ve tıp bilimi alanlarındaki eserlerdir. İbrahim Müteferrika'nın ölümünden sonra farklı matbaalar ve matbaacılar tarafından baskıya devam edilmiştir. Matbaanın ülkemize geç gelmesinin nedenleri çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. İslam Kültürünün eski suret yasağı ile yazının güçlenerek kullanıldığı kültürümüzde hat sanatında yazı, okunması kadar resim gibi izlenmesi için de yazılmıştır. Dönemin ünlü sanatçıları olan hattatların el yazması eserleri

yanında matbaa ve onun seri üretimi olan kitapların sözünü etmek dahi mümkün değildir.

Hat sanatının ve sanatçılarımızın en büyük talihsizliği, el yazması eserlerin hızlı üretilmemesi, pahalı olması, bu nedenle “Art and Craft” sanat anlayışında olduğu gibi hızlı basım tekniğine karşı ayakta duramayışlarıdır. Gelişme adına yüzünü batıya dönen Osmanlı’nın teknoloji, kültürler arası iletişim ve etkileşim alanında kazanımları olduğu kadar kayıpları da olmuştur.

Kuran’ın çoğaltılmasını ele alırsak, matbaa gelmeden önce ünlü hattatlar tarafından yazılırdı. Yazıyı ustaca kullanan hat sanatçıları tarafından okunmak için yazılan Kuran karşısında kendimizi sanat eseriyle karşı karşıya buluruz. Çünkü sadece yazı değil, her sanatçının kendi ve yaşadığı dönem içerisindeki üslubuyla, yaptığı süslemelerle (tezhip),ciltlenmesinde kullanılan deriler ve iç kapakta kullanılan ebrular, boyalar, fırçalar, mürekkepler ile ayrı ustalıklar göstermekte idiler. Her biri ayrı bir ustalık gerektiren bu alanlarda sanatçıların birbirleriyle yarışarak en iyisini yaptıkları çalışmaların aynı kitap içerisinde kullanıldığını düşünürsek el yazması kitapların sanat eseri ifadesiyle karşılık bulması daha kolay anlaşılır.

Şekil 49. Kuran Tezhibi

Fransız Devrimi ile etkileşim ve 1839 yılında Sultan Abdülmecit’in emriyle ilan edilen Tanzimat Fermanı ülkemiz için değişim ve batıya açılma dönemidir. Fransız kültürü ile yetişen aydınlar kendi kültürel değerlerine önem vermişlerdir.

Ancak batıya olan hayranlıkları da düşüncelerini etkilemiştir. Halk kitleleri ile aydınlar arasında iletişim kurabilmenin yolu yazılarda sade bir dil kullanmaktır. Bu amaçlarına ulaşmak için, matbaayı kullanarak basılan gazeteleri, yeni açılan okullar ile ortaya çıkan ders kitaplarını, yeni yayınevlerinin açılmasını değerlendirerek ulaştılar. Bu nedenle 1860 tarihi, ülkemizde matbaacılık alanındaki gelişmelerin en yoğun olduğu dönemdir.

Tercumal-i Ahval, ilk ölüm ilanının yayınlandığı ilk özel gazete Ceride-i Havadis, ilk Osmanlı Türk gazetesi Takvim-i Vekayi dönemin önemli gazeteleridir

Şekil 50. Tercuman-i Ahval gazetesinden

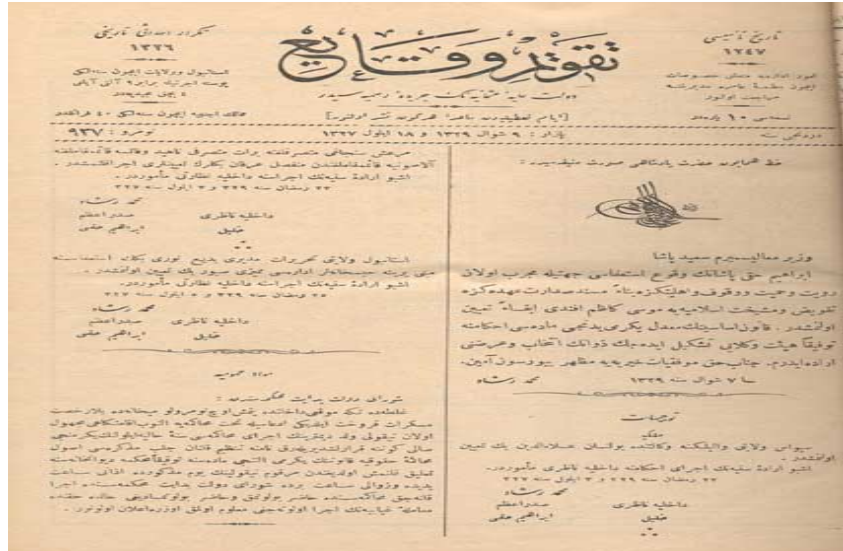

Şekil 51. Ceride-i Havadis gazetesinden

Toplumsal değişim ve buna paralel olarak gelişen kültür hayatı, yazılı basınlar doğudan sağlanan kâğıt ihtiyacını artırmıştır. Bunun üzerine, 1744 yılında Yalova'da ilk kâğıt fabrikası kurulmuştur. Ancak kağıt ucuz üretilemediğinden, ithal etmek durumunda kalınca daha sonra farklı tarihlerde, farklı illerde açılmaya devam edecek olan ilk kağıt fabrikası kapatılmak zorunda kalmıştır.

Ülkemize matbaanın geç gelmesi reklamcılığın gelişimini de geciktirmiştir. Matbaanın getirilmesi, batı ile (özellikle Fransa) başlayan ve devam eden ticari ve kültürel alışveriş, basılan gazete ve dergiler farklı ürünlerin tanınmasına bunun sonucunda ortaya çıkan ürün tanıtımı -reklamcılık- grafik sanatların doğuşunu hazırlamıştır. 1920 yıllarına kadar ülke içinde ve dışında karşılaşılan siyasi ve ekonomik sıkıntılar grafik sanatların gelişimini yavaşlatmıştır. Dönemin ilk afiş çalışması Ferah tiyatrosu için yapılmıştır.

Meşrutiyet döneminin yenilikçi düşünce ortamında grafik sanatların temeli atılmıştır. Gazetelerde yer alan ev, arsa satışı, ölüm ilanlarına ek olarak ilaç, ziraat makineleri ilanlarıyla reklamcılığın ilk adımları atılmaya başlamıştır. Çeşitli kaynaklar, Osmanlı dönemi grafik sanatlarının gazete ve dergi basımlarıyla sınırlı kaldığı bilgisini veriyor. Bu nedenle afiş çalışmaları ülkemizde üretilmeyen yeni tüketim malları için kullanıldığından tanıtım afişleri de yurt dışından gelmiştir. Günümüz grafik sanatlarının ilk örneklerine, Osmanlıların son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında rastlanmıştır. 1909 yılında ilk Türk reklam şirketi olarak 'İlâncılık Kollektif Şirketi' kurulmuştur.

Şekil 52. Takvim- i Vekayi gazetesinden

5.2. Cumhuriyet Sonrası Grafik Sanatı'nda Gelişmeler

Meşrutiyetle birlikte özgürleşen düşünce ortamı grafik sanatlarda kendini göstermeye devam etmiştir. Osmanlının 'yüzünü batıya dönmesi' olarak ifade edilen özellikle Fransa ile başlayan batı ile olan iletişimidir. Grafik sanatı ilk kez basın ilanlarıyla kendisini gazetelerde göstermiştir. Bir dönem bu ilanlarda, Arap ve Latin harfleriyle birlikte kullanılmıştır. Grafik tasarımı afişlerle Türkiye'ye girişi Cumhuriyetin ilk yıllarına rastlar. İhap Hulusi, Münih Fehim, Kenan Temizan, Ramiz Gökçe, Atıf Tuna dönemin ünlü sanatçılarından. Özellikle İhap Hulusi yaptığı grafik çalışmaları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşturulmak istendiği yeni yüzünü ortaya koymuştur

Şekil 53-54. Cumhuriyetin ilk yıllarına ait grafik çalışmaları

2. Meşrutiyetin ilanından beş altı yıl sonra ortaya çıkan 1.Dünya Savaşı ile başlayan ve kurulmasına kadar geçen süre grafik sanatı alanında durgunluğa neden olmuştur

Şekil 55-56. Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan alfabe kapağı ve afiş tasarımı

Türkiye Cumhuriyet'inin kurulduğu ilk yıllarında, devlet ve vatandaş el ele vererek harcamaların kısıtlandığı, yerli ürünlerin kullanılmasının teşvik edildiği, tasarruflu davranılması gerektiği yıllardır. Bu amaçların halk tarafından tanınması ve uygulanmasına ek olarak ulus bilinci kazandırmak amacıyla grafik sanatının en önemli dalı olan afişler kullanılmıştır. Bugünkü grafik sanatı tarihinin temeli bu dönemde atılmıştır. Dünyada olduğu gibi, Cumhuriyet Türkiye'sinde de İhap Hulusi'nin özellikle afiş ve grafik çalışmalarıyla sanat-iktidar ilişkisinin bir kez daha birbirinden ayrılmadığını görülmüştür. Geniş kitleler ile en kolay iletişimin özellikle kitle iletişim araçlarının kısıtlı ve teknolojisinin düşük olduğu dönemlerde grafik sanatının en önemli dalı olan, özellikle şehir meydanlarında sergilenen afişlerin gücü inkâr edilemez.

Şekil 57-58. Emin Barın'ın tasarımı olan hat sanatı örnekleri

Latin alfabesine geçerken hızlı ve büyük bir değişimlerin yaşandığı ülkemizde, hat sanatı bir süre daha varlığını sürdürmüştür. Ünlü hat sanatçı Emin Barın, yazı çalışmalarına özgün uslubunu katarak ölümsüz eserler üretmiştir. 1920’li yıllarda sanayi alanında uygulanan politikalar sonucunda ortaya çıkan girişimci sınıfa desteklemek ve koruma amacıyla çıkartılan kanunlar ile özel teşebbüs ve onun üreteceği ürünler çeşitlendi. Yeni ürünlerin tanıtılması, artan ürün çeşitliliği ve bu ürünlerin tanıtımlarını sağlamak Türk grafik tasarımı ve dönemin grafik sanatçıları için olumlu bir gelişme olmuştur.

Şekil 59. Sümerbank afiş ve tasarruf konulu afiş

Dönemin grafik sanatçıları İhâp Hulusi, Kenan Temizan, Ramiz Gökçe, Münih Fehim devletçilik politikasını destekleyen çalışmalarıyla toplumu yönlendirmişlerdir. 1940’lı yılların en önemli isimlerinden biri olan Eli Acıman (bugün hala en büyük reklam ajanslarından biri olan Man ajansın kurucusudur), ürün tanıtım çalışmalarlarıyla Türkiye’nin ilk reklamcılarındandır. 1946 yılında çok partili döneme geçiş ile birlikte yeni kurulan partilerin ve siyasi söylemlerinin tanıtımları için afişler kullanılmıştır. Bir kez daha toplumsal yaşam ve siyasi hayat grafik tasarımın ilgi alanını belirlerken, grafik tasarım da kendisini farklı bir alanda daha

ortaya koymuştur. İllüstrasyonlarla başlayan siyasi afişler tipografik ifadelerle, amblemlerin kullanılmasıyla devam etmiştir.

1950 yıllarında grafik tasarım ve illüstrasyon gelişme göstermiştir. Mesut Manioğlu, Ayhan Akalp, Namık Bayık bu gelişmenin önemli isimleridir.

Şekil 60-61-62. Türk Hava Yolları afişi ve ürün reklamının yer aldığı gazete ilanı

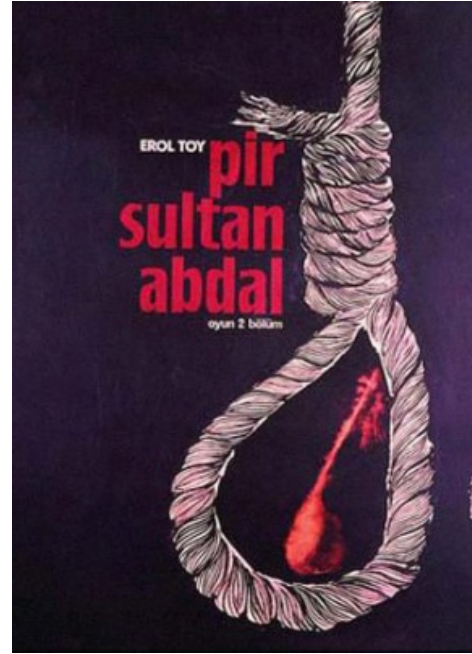
Daha sonra Selçuk Demirel, Bülent Erkmen, Hakkı Mısırlıoğlu, Nazan Erkmen, EmreBecer gibi isimler illüstrasyonun gelişmesine katkıda bulunmuş isimlerdir

Şekil 63-64. Çocuk öykü kitabı illüstrasyonu ve dergi kapağı illüstrasyonu.

1950 ve 1960'lı yıllarda çok partili dönemle birlikte Türkiye tekrar dışa açılmıştır. Yabancı yatırımların desteklenmesi sonucunda pazarlama olanakları artmış, gazete ve dergilerdeki reklamların sayısı artmış, gelişen ofset baskı teknikleriyle kitap basımı, afiş, gazete ve dergilerin sayıları artarken nitelikleri de değişmiştir.1950-1960 yıllarında bugünkü grafik tasarımın temellerinin atıldığı bilinir. Döneme özgü ekonomik hareketlilik, üretim ve tüketim malları reklam ve tanıtım alanlarında çeşitlilik, yeni ürünlere ve bu ürünlere yapılacak ambalaj tasarımlarıyla grafik tasarımın çalışma alanını genişletmiştir.

1 Kasım 1955'te Bakanlar Kurulu kararıyla kurulan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu 1957 yılında eğitime başlamış, 1962 yılında Grafik Sanatlar ders olarak okutulmuştur. 1968 yılında Yurdaer Altıntaş, Mengü Ertel, Sait Maden bir araya gelerek 'Türkiye Grafik Sanatçılar Derneğini kurmuşlardır. İki yıl sonra kapanan bu dernek, 1970'lerin sonunda 'Grafikerler Meslek Kuruluşu' adıyla tekrar açılır. 1970'li yıllarda farklı kitle iletişim araçları devreye girmiştir. Televizyon yayınlarının başlamasıyla televizyon reklamları ve buna bağlı olarak storyboard çalışmaları kullanılmaya başlamıştır.

Şekil 65-66. Kitap kapakları ve tiyatro afişleri

Şekil 67-68. Ürün tanıtımı, basın ilanları

Önceleri ürünün fonksiyonlarını ortaya koymada illüstrasyonun yetersizliği kalması ve daha fazla zamana ihtiyaç duyulması nedeniyle fotoğraf kullanılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda dışa açılma politikasıyla, ürün tanıtımında kullanılan görsel malzemeler rekabeti getirmiştir. Yabancı ülkelerle yapılan etkileşim rekabeti doğurmuştur. Bu rekabet fotoğrafın kullanımını artırmıştır. Fotoğrafın icadından sonra ürünün inandırıcılığı, akılda kalıcılığı konusundaki ihtiyaca ve gerekliliğe karşın ülkemizde reklam fotoğrafının kullanımı zaman almıştır. Yaygınlaşan sanayi, artan üretim, gelişen hizmet sektörü reklamda fotoğrafı gündeme getirmiştir. Fotoğrafın kullanımında reklam ajanslarının önemi büyüktür. Reklam fotoğrafları, yeni baskı teknikleriyle ilanlarda kullanılmıştır. Zamanla gelişen basım teknikleri reklam fotoğrafçılığının gelişerek afişlerdeki yerini almasını sağlamıştır. Reklam fotoğrafçılığının gelişmeye başlaması, afişlerde fotoğrafın ağırlık kazanmasına yol açmıştır. 1970-1980 yıllarının teknolojik olanaklarının kullanıma girmesiyle grafik tasarım ve reklamcılık açısından dönüm noktası olmuştur. Şehirleşme hızla artarken reklam ve tanıtım konusunda yeni yollara başvuruldu. Büyük boy afişler (billboard-demir ve alüminyumdan imal edilen, araç ve yaya trafiğinin yoğun olduğu yollar ya da kavşaklara konumlandırılan reklam araçlarıdır.) ve reklam panoları grafik sanatlar için yeni bir ilgi alanı yaratmıştır. Ülkemizde ilk kez 1985 yılında kullanılmaya başlanmıştır.

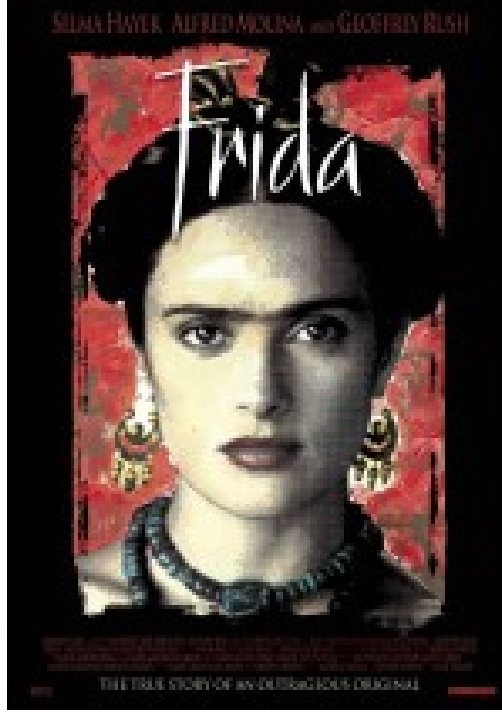

Şekil 69. Billboard /Sanlon

1970 yılı en belirleyici değişim teknoloji ve üretim ilişkilerinde yaşanmıştır. Ancak Türk grafik sanatçılarının bilgisayarı ve getirdiği teknik olanakları verimli kullanmaları zaman almıştır. Metin Edremit'in tasarladığı İstanbul ambleminden sonra başka belediyeler de kendileri için amblem çalışmalarını kullanmışlardır. Dönemin grafik ürünlerinde ağırlıklı olarak el işçiliği kullanılmıştır. İllüstrasyonlar airbrush tekniği ile yapılmıştır. Kullanılan tipografik çalışmalarda ise sınırlı yazı karakteri kullanılmıştır. 1980 sonrasında dış dünyaya açılım hız kazanmış, serbest piyasa ekonomisi reklam ajanslarının önünü açmıştır. Bunun üzerine çok uluslu şirketlerle ortaklıklar yapılmıştır. Böylece farklı ülkelerin grafik sanatı etkileşimleriyle birlikte iş hacmi artmış, artan talepleri karşılamak üzere de sadece tasarım işleriyle uğraşan grafik tasarım ajansları kurulmuştur.

Gelişen medya araçları ile reklam ajanslarının görevleri artmış ve reklam dışında da tasarım işlerine ihtiyaç duyulmuştur 1990'larda çok uluslu şirketlerin marka ve kurumlarının Türkiye'de görülmesi, grafik tasarımının önemini artırmıştır. Kurum kimliği çalışmaları Türkiye'de de yapılmaya başlanmış, sadece özel sektör değil, kamu kurum ve kuruluşları da grafik tasarımdan faydalanmıştır. Tipografi kendi başına çalışma alanı olmuştur. 90'lı yılların en önemli isimlerinden biri, Hollywood film afişleriyle kendisini dünyaya tanıtan ünlü Türk grafik tasarımcısı Erhan Yücel'dir. Bu dönemin sanatçılarının bilgisayarı daha yetkin kullandıkları bilinir. Grafik tasarım çalışmalarında fotoğraf kullanımını artarak farklı yazı karakterleri tercih edilmiştir.

İllüstrasyonlarda bilgisayar programları kullanılmış, televizyon reklamcılığıyla birlikte storyboard çizimleri ve animasyonlar yer almıştır. Daha önce el ile çizilen animasyon ve illüstrasyonlar bilgisayar programları ile yapılmaya başlanmış, fotoğraflar üzerinde de istenilen etkileri oluşturmak için bilgisayarın teknik olanakları kullanılır olmuştur. Gelişen pazar ekonomisi ile yeni tasarım alanları ortaya çıkmıştır. Cd ambalajları, web tasarım sayfası, tişört tasarımları yapılan çalışmalara örnektir.

Şekil 70-71-72. Film afişleri /Emrah Yücer Bilgisayar programı ile yapılan
İllüstrasyon t shirt tasarımı

6. TÜRK İLLÜSTRASYON SANATI GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

Başlangıcından bu yana kitap resimleme ve illüstrasyon sanatını ele aldığımızda ilginç bulgularla karşılaşmaktayız: Türkler de yavaş ilerlemesi İslam kitaplarından geç yerini almasının belli başlı sebeplerinden biri kaligrafi sanatının başlı başına önem taşımasıdır. Batının kutsal kitaplarında olduğu gibi Kuranda da sanatsal değeri üstün süslemeler ve kaligrafi yer almaktadır. Temsili resim Kuranda hiçbir şekilde yer almamıştır. Bununla birlikte, gerek Bizans gerek İslam kitaplarında erken devirden zamanımıza kalan çok önemli eserler yer almaktadır. Bu eserler temsili sanatın mükemmel birer örneğini oluşturmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biri 13.asırda resimlenen bir öykü kitabı olan El Hariri Makamat'dır. Bu kitabın illüstrasyonları o devrin günlük yaşamı ile ilgili çok önemli bilgiler vermektedir. Muhteşem bir düş gücü esiridir ve geç devir Pers resimleme sanatında görülmeyen bir mizah gücüne sahiptir. 12 yy da Kitab el – Haşaiş adıyla Arapçaya çevrilen bu eserler bitki ve hayvan betimlemeleri ile ünlüdür. Abdülcabbar B.Ali'nin resimlediği,1288 tarihli bir diğer kopyası Diyarbakır – Musul ve dolaylarını yöneten Emir Ebu'l Fezali Muhammed için hazırlamıştır. 12. yy ın teknik buluşlarını el – Hiyalel Henhedisey isimli kitapta toplayan Ebu'lizz El Cezeri, Arşimet ve sonrası bilgilerin buluşlarına yer veren, suyun ve dişlerin hareketleriyle çalışan aletleri resimlerle anlatmaktadır. Eserin içinde otomatik hareket eden insan ve hayvanlar, otomatik çalışan saatler, fiskiyeli havuzlar, içki kapları, şifreli kilitler ve Artuklu sarayının süslemeli kapı tasarımları yer almaktadır. 13.yy ilk minyatürler Arap el yazma kitaplarında yer alır. Bu resimlemelerin çoğu tıpla ilgilidir. Çoğu da bilimsel metinleri açıklamak için yapılmıştır.

Fatimiler devrinde saray duvarlarını resimlemek üzere Mısır, Irak ve Orta Asya'dan pek çok ressam davet edilmiştir. Bu minyatür ressamları arasında Yahya bin Muhammed el Vassit, (12 – 13. Asır) "Makamat-ı Hariri" resimleri ile ünlüdür.

İran minyatür sanatı anlayışı İslamiyet 'in ilk zamanlarında doruğa çıkmıştır. İslam ülkelerinde ilk resimli kitap, ya da minyatür sanatının başlangıcı, 11.ve 13.yy da Abbasi Halifeleri dönemine kadar uzanmaktadır. İslam'ın ilk dönemlerinde resim yapmanın yasak olduğu konusunda kesin yorumlar mevcut değildir. Abbasiler

döneminde kitap resimleme sanatında ve diğer uygulamalı sanatlarda bir çoğalma ve gelişme görülür. Ancak İslam sanatında söz sanatının yeri kutsaldır. Bununla birlikte Abbasiler döneminde sanata öncülük eden bir zengin sınıfı oluşmuştur. Bu zengin sınıf toplum içersinde itibarını arttırmak amacı ile sanata destek vermiştir; dolayısıyla resim sanatı duvar resmi dışında da gelişme göstermiştir. Kitap resimleme sanatı bu dönemde büyük önem kazanmıştır. Abbasiler döneminde düşündürücü ve alegorik eserler ün kazanır. Bu kitap resimleri arasında en önemli yapıt iki çakalın başından geçenleri kara mizah yoluyla anlatan ‘’ Kelime ile Dimne ‘’dir. Bir sanat şaheseri olan bu eserin Hintli bir yazar olan Bidpai tarafından yazıldığı söylenmektedir 13. Yy’ dan günümüze kalan en önemli eser El Hariri Mamat’tır. Muhteşem bir düşün gücüne ve geç devir Pers resimleme sanatına rastlanılmışın dışında bir mizah gücüne sahiptir. Hayvan tanımlamaları realist, formlar natüralist bir tanımlamayla yorumlanmış, günlük yaşam ile ilgili çok önemli bilgi veren illüstrasyonlardır.

6.1. 11.Yy Ve 14.Yy Gelişmeleri

Türk minyatür sanatının örneklerini İran üslubu ile karşılaştırdığımızda, süsleme, resim tüm mekanlarında ve nesnelere bir doku oluşturacak kadar egemen olmuştur; insan, hayvan, ya da bitki formları da süsleme motifleri gibi idealize edilerek işlenmiştir. Türk minyatür sanatının örnekleri Orta Asya Türk Kültür geleneğine dayanır. Türkler Anadolu’ya yerleştikten sonra kitap resimleme sanatında çalışmalarını yoğunlaştırmışlar, bu sanat dalına özellikler getirmişlerdir. 11. Ve 13. yy da İslam ülkelerinde ilk resimli kitap, ya da minyatür sanatının başlangıcı görülmektedir. Zengin sınıf kitap sanatının gelişmesini destekler.’’Kelime ile Dimne, Makamat, Şahname, Varaka ile Gülşah bu dönemin birer sanat şaheseri olarak yerini alır.

12. ve 13. Yy da Artuklu döneminde minyatür resimlemeleri arasında en önemli resimli kitaplar arasında Suvar el – Kevakib el – Sablita, mühendis Ebu’l – izz – Cezeri’nin teknik buluşlarını gösteren Kitab-ı el Haşaiş adlı eserler gelmektedir. Kitab-ı elHaşaiş ünlü Materia Medica adlı botanik ve zooloji kitabının resimli bir kopyasıdır.

13. yy da Selçuklular zamanında Konya’da ‘’ Hoylu Muhammed bin Abdülmümin tarafından resimlenen Varaka ile Gülşah isimli kitap, Selçuklu Türkleri tarafından Anadolu da resimlenen ilk kitaptır. Varaka ile Gülşah peygamber

zamanında Arap kabileleri arasında geçen bir aşk öyküsüdür. Kitabın resimlemeleri Orta Asya Türk tipini hikayeci bir resim dili ile anlatan ve bezeme öğelerini de kapsayan eşsiz resimlemelerdir. Selçuklu' lardan sonra kitap resimleme sanatında belirsiz olma dönemi başlar. 14. Yy sonlarına doğru Mogol etkileri henüz bastırılmış iken Doğudan bir hareket daha meydana gelmiştir. 1386'da Timur'un savaşları başlamıştır. Bu dönemlerde yazılan Khwaju of Kirman adlı şiir kitabında tam anlamı ile Pers etkileri görülmektedir. Bu muhteşem minyatürlere Çin sanatından da bir katkı olarak da manzara resimlerinin eklendiği görülmektedir. Manzara resimlemek Persli sanatçılar için zor bir olaydı. Tüm anlatımlar gelenekselleştirilmişti. Buna rağmen, kayalı geri plan, çiçekli ön plan veya katı figürler ile geleneksel bir anlatımın içinde yer almaktaydı. İki boyutlu gölgelemeleri olmadan ya da perspektifin yer almadığı bir anlatım görülmekteydi. Bu anlatım kitap İllüstrasyonuna büyük uyum sağlıyordu. Resimlemelerde kaligrafinin de yer alması önem taşımaktaydı. Kaligrafi sanatçısı da en az minyatür sanatçısı kadar büyük bir önem taşıyordu. Yazı ve görsel birlikteliği bu dönemde başladı. Uzun bir süre kaligrafi sanatçısı minyatür sanatçısının ayrı insanlar olduğu düşünülüyordu. Ancak bu iki ayrı işin aynı sanatçı tarafından yapıldığı görüldü. Bir yazmayı en az iki sekiz uzman yaratıyordu. Bir yazma eserini ortaya getirmek için minyatür sanatçısı, sayfaları kesen uzman, ciltçi, kağıdı yapan usta, kenar süslerini yapan tasarımcı ve eserin tümünü denetleyen bir uzman birlikte çalışıyorlardı. Timur zamanında muhteşem eserler yaratıldı.

Bu eserler aynı zamanda İtalyan Rönesans ile boy ölçüşebilecek nitelikte idi. Avrupa ile Asya arasında sanatsal bir alışveriş de bu dönemde yer almakta idi. Bellini, 1479'da Fatih tarafından İstanbul'a çağrıldığında Türk İllüstrasyon sanatında Pers etkileri görülmekte idi. Bellini,1479'da Fatih tarafından İstanbul'a çağrıldığında Türk illüstrasyon sanatında Pers etkileri görülmekte idi. İran da ise resimleme edebiyata karşı müthiş bir ilgi vardı. Buarada ticaret için Doğu'ya gelen Batılılar kitap resimleme sanatını etkileri altına aldılar.

Bihzad, İran'ın en önemli sanatçılarından biri idi. 1470 ve 1520 şiirin dorukta olduğu sırada Sa'dui ve Nizami şiirlerini resimledi. Şiir betimleme sanatında yorumlamalarını herkes tarafından değişik olması ile birlikte Bihzad İran şiir sanatını lirik bir dille resimledi. Resimlemelerinde yer alan her detay son derece iyi düşünülmüş ve çözümlenmişti. Örneğin derinleşen bir sıcak renklerle tanımlıyor, şiir

ruh hallerini sembol sistemleri ile çok taze bir resimleme anlayışı ile çözümlüyordu. Bihzad primitif sanatı aşmış boş alanları estetik bir anlayış ile değerlendirmişti.

15. yy'da Asya'da Türk kitap resimleme sanatına fantastik resimleri ile tanınan en büyük sanatçı " Siya Kalemdir" dir. Bilhassa Şamanizm hakkında önemli bilgiler veren resimlemeler, Demon adını verdiğimiz korkunç görünümlü yaratıkları ile inançlar ve günlük yaşam hakkında ipuçları vermektedir.

6.2. 15Yy. Ve 19Yy. İllüstrasyon Sanatındaki Gelişmeler

Fatih Sultan Mehmet zamanında Fatih'in bir İtalyan sanatçıya; Çentile Bellini'ye portresini yaptırması ile Türk minyatür sanatında portre geleneği başlar. Fatihten sonra Batı ilişkileri bırakılır, doğu geleneklerine dönülür. Yavuz Selim ve Kanuni döneminde Doğuda kazanılan savaşlar sonucunda İstanbul'a resimli kitaplar ve ressamlar getirildiği görülür. 16.yüzyılda Türk kitap resimleme sanatında yeni bir dönem başlar. Osmanlı ordu seferini anlatan resimli kitaplar basılır. Türk kitap resimleme sanatında gözleme dayanan gerçekçi bir anlatım göze çarpar. Doğaya fazla önem verilmez. Kişiliğin resmedilmesi önemlidir. 1455 – 1456 yılında Edirne'de hazırlanan Dilsuzname Küllüyat-ı Katibi, İskendername, cerrahlıkla ilgili Cerahiyeti l'hanniye dönemin önemli kitaplarıdır. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni döneminde Doğuda kazanılan savaşlar sonunda, İstanbul'a resimli kitaplar ve ressamların getirildiği görülür. Sultan Murat döneminde Hazreti Muhammed'in yaşamını anlatan resimli bir dev eser basılır."Siyer-i Nebi" .Sultan 2. Murat ile Levni 'nin muhteşem eserlerini ve " Silsilname" nin ayrıntılı resimlerinde hacimli anlatım özelliklerini görürüz.

Timur zamanında Şiraz'dan Edirne'ye göç eden bir grup sanatçının söz edilen kitapların hazırlanmasında Türk meslektaşları ile birlikte çalıştıkları görülür. Resimlerde kimi kadın ve erkek figürlerinin başlık biçimleri, resmedilen doğa elemanları, mimari süslemeler ve özellikle kullanılan kırmızı renk, Türk illüstrasyon özgü öğelerdir. İskendername adlı eser, Germinyanlı 1 Süleyman Şah, Emin Süleyman ve Sultan 1. Mehmet gibi Osmanlı Padişahlarının resimlemeleri ile türünün ilk örneği olarak dikkat çeker.

Lale devrinde illüstrasyon sanatında anlayış açısından değişiklik görülür. 18'inci yy 'da dinsel içerikli düşünce yaşam tarzı değişmeye başlar. Yirmi sekiz

Mehmet Celebi, Sair Celebi ve İbrahim Müteferrika iş birliği ile ilk Türk basımevi bu günkü grafik sanatçımızın başlangıcını oluşturur. İlk usta-çırak ilişkisi ve ilk kağıt fabrikası bu dönemde gerçekleşir. 1732’de ilk kez KatipÇelebi’nin Tuhfe-kül-kibarfi esfar-ül bihar adlı aseri 100 adet basılır. Kitap, deniz seferleri hakkında bilgi vermektedir. Katip Çelebi’nin Cihanname adlı eserinde haritalar, illüstrasyonlar ve çizimler yer alır. Çizer Galatalı Mıgırdıçtır. Galatavi ve Tophaneli İbrahim diğer çizerler arasında yer alır. İbrahim Müteferrika zamanında yer alır. 1729’dan 1743’e kadar resim ve tezhipli 17 kitap basılmıştır. Bu kitaplar arasında Tarih-i Hindi Garbi (1720), Vankulu Sözlüğü(1729) Tuhfetü’l – Kibarfi Esrai’l – Bihar (1729), Tarih-i Seyyah (1729) Tarih-iTimur-i Gürkann (1730) Tarih-i Mısri’l Cedid ve Tarih-i Mısri’l Kadim (1730) Gülşen-i Hulefa (1730) Grammaire Turgue (1730), Usulü’l Hikem fi Nizami’l Ümem, Evastf-ı Şaban (1732), Füyuzat-ı Mıknatissiyye (1732), Cihannüma (1732), Takvimü-t Tevarih (1733), Tarih-i Naima (1734), Tarih-i Reşad (1741), Tarih-i Çelebi-zade Efendi(1741), Ahval-i Gazavat der Diyar-ı Bosna(1741), Ferbeng-i Şu’uri (1742) bunlardan belli başlı arasındadır. Pek çok önemli harita bu dönemde yapılmıştır. En önemli eserler arasında Tarih-i Hindi Garbi gelmektedir. Amerikan ve Hint Tarih’ini anlatan bu kitap, 1583’de basılmıştır. İçerisinde bir gök haritası 13 resimleme bulunmaktadır. 3. Murat döneminde resimlenen bu kitap, Türk grafik sanatının ilk resimlenmiş kitaplarından biridir. İçerisinde yeni bulunmuş kıta’nın hayvanları, bitkileri ve doğa gravür tekniğinde resimlendirilmiştir. Dünyayı evrenin merkezi olarak gösteren gök haritası büyük önem taşımaktadır.

1850’lerden sonra Türk illüstrasyon sanatında pulların resimlendirildiği görülür. 19. yy sonlarına doğru posta pulları resimleme niteliği açısından zenginleşir. Cenova serisi pulları, ay yıldızlı serisinin çizeri Ahmet Nazmi Bey’dir. Ali Sami Bey tarafından hazırlanan Atatürk pulları resimleme açısından büyük önem taşır.

1860’larda Tercüman-ı Ahval gazetesinin yayın hayatına katılması ile ilk resimli ilanlar görülür.1908’lerde ilk illüstrasyon’lu afişler gazetelerde yer alır. Dönemin önemli çizerlerinden İbrahim Hilmi Çırağan, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın romanlarını, kitap kapaklarını sulu boya ve guvaş ile resimlendirir.

Tanzimat Döneminde illüstrasyon sanatında yer alan gelişmeleri ele alırken, kitap resimleme sanatını çok kısa olarak özetlemek gerekir.Kayserili Doktor Rüstü’nün 1856’da basılmış olan Nühbet’ül Etfal ‘‘Çocukların en seçkini’’ adlı

okuma kitabı bu tanımlamaya örnek gösterilebilir. Ebüzziya Tevfik Tanzimat Döneminin çok yönlü bir aydınıdır. Kitap resimlemeleri bugün hala sanat değerini korumaktadır. 1893’de Doktor Ömer Besim Akalın’ın çocuk adıyla neşredilen çocuk bakımı kitabı resimlemeleri yabancı çizerler tarafından yapılmıştır. Ahmet Mithat Efendi tarafından yazılan ve çocuk edebiyatının başlangıç eseri olarak gösterilen aritmetik, coğrafya, doğa bilimleri ve bunun yanı sıra sosyal içerikli konuları da işleyen Hace-i Evvel ve Kıssadan Hisse adıyla basılan eser son derece doğru resimlenmiş, şematik resimleriyle önemli bir eserdir. Çizerler arasında Vahdeti Osmanlı pul ve paralarının grafik tasarımlarını yapan önemli ressamlararası yer alır.1830’dan itibaren yayınlanan Mümeyyiz (1869)Etfal(1875),Arkadaşı (1876), Çocuklara Arkadaşı (1882) Çocuklara Kıraat (1883) Çocuklara Talim (1887) gibi çocuk dergileri resimlemeleriyle bu dönemde önemli yer tutmaktadır. Resimlemelerin daha çok yabancı ressamlar tarafından yapıldığı Dede Korkut, Karagöz, Nasreddin Hoca, Ferhat ile Şirin gibi Halk Edebiyatında biline eserler resimlemeleriyle yer almıştır. 1911 -1 913 arasında Çocuk Dünyası, Çocuk Yurdu, Çocuk Bahçesi ve Türk Çocuğu gibi çocuk dergileri de çocuğa önce vatan sevgisini aşlamak ve çocuğa her alanda bilgi vermek amacı ile resmi olarak yayınlanmıştır. Ramiz, Firuz, Suavi ve Münip Fehim dönemşn önemli illüstratörleridir. Bu dönemin en önemli çocuklu resim kitapları arasında Çocuk Şiirleri, Çocuk Ruhu ve Tevfik Fikret’in 1915’de basılan Şermin adlı eseri gelmektedir. Tarama tekniği ile yapılan Çocuklarıma Neşideler, Çocuklar Bahçesi,(1890) Çocuklara Mahsus Resimli Hesap Kitabı (1909), Elif Ba-i Türkü,(1912), Çocuklara ilk Coğrafya, Çocuklarıma Türkçe Öğretiyorum, Çocuk Dünyası özenle hazırlanmış doğa ve hayvan resimlemeleri ile önemli çocuk kitabı örnekleri arasındadır. O devrin giysileri ve yaşam şekli tarzı hakkında bilgi veren bu resimler birer bilgi niteliği taşır. 1913’de basılan Çocuklarıma Osmanlı Tarihi adlı kitap, resimlemeleri ile Osmanlı padişahları ve saray erkanını resimlerle tanıtmaktadır. Yağlı boya ve tarama tekniği ile yapılmıştır. Küçüklere Çamur İşleri Nasıl Yaptırılır isimli kitap, çocuğu seramik sanatına yönlendirmek ve sanat sevgisi uyandırmak amacı ile basılan önemli bir kitaptır.

1908 Meşrutiyetinden sonra basın özgürlüğü ile birlikte illüstrasyon sanatında bir patlama olmuştur. Bu yüzyıllarda Münip Fehim resimlediği kitap kapakları ile ünlenmiştir. Bu kapak resimlemelerinden biri Hüseyin Rahmi Gülpınar’ın Kuyruklu Yıldız adlı kitabında görülmektedir. 1920’lerden itibaren Ramiz Gökçe, Ercüment

Kalmık,Cevat Şakir gibi önemli isimlerin kitap resimlediği görülmüştür. Firuz Aşkın, Suavi, Ayhan Erer, Oral Orhan, İhap Hulusi, Kenan Temizel ve ilk defa bir kadın illüstratör Sabiha Bozcalı gibi kitap resimleme sanatçıları dış etkilere açık ürünleri ile belirginleşmişlerdir. Diğer önemli çizer İstanbul Erkek Lisesi mezunu Salih Erimez'dir.

1923'den sonra ülkemizde yeni bir yönetim biçiminin uygulanması, bunun toplum katlarında kültür ve sanat çevrelerinde yarattığı coşku, 1928 harf devrimi ile elde edilen yeni biçim olanakları, piyasaya sürülen ürünlerin tanıtımı kitapların resimlenmesi ile Türkiye'de grafik sanatı ve illüstrasyon sanatı belirgin bir şekilde ortaya çıktı. 1945'li yıllarda grafik sanatında Tarık Uzman, Mazhar Apa ve Kırkor Magosyan tanınan isimler olarak belirginleşti. İhap Hulusi Görey,Tekel için yaptığı afişler, sigara ve içki etiketleri ile, Mithat Özar afiş ressamlığı ile, 1948'de Yankee Paşa'yı ve Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yazmış olduğu Yanık Çocuklar Koçaklaması adlı kitabı Arkın Kitapevi için resimleyen Mustafa Aslier, 1949 yılında güreş müsabakaları için hazırlanan afiş yarışmasında birincilik ödülü ile alanında önemli isimler arasında yer almıştır. 1955 – 1958 yılları arasında Duttgart Grafik Sanatlar Yüksekokulunda eğitimini tamamlayan sanatçı, 1957 yılında Necati Cumalı'nın Karakolda adlı şiir kitabını el baskısı ile resimlemiştir. Bu kitap için sanatçı yüksek baskı tekniği ile on iki adet resim kalıbı hazırlamış ve özgün baskı tekniği ile kitap resimleyen ilk sanatçı olarak illüstrasyon sanatı tarihinde yerini almıştır. Resimlediği eserleri arsında melih Cevdet andayın kitapları, pertev boratavın zaman zaman içinde kitabı,Nasrettin hoca,yaşar kemalin yılıni öldürseler,ilhan berkin “galata” gibi resimlediği kitaplar çalışmaları arasında yer alır.

6.2.3 Türk İllüstrayon Ve Grafik Sanatçılarımız

Cumhuriyet döneminin önemli grafik sanatçılarından biri de Yurdaer altın taşdır. Grafik sanatının her alanında eser üretmiş olan sanatçının illüstrasyon çalışmaları arasında Kenterler, Dormen tiyatrosu afişleri önem taşımaktadır. Dede Korkut, Nasrettin hoca resimlediği önemli -yapıtlardan bazılarıdır. Karagöz figürlerine çağdaş bir yorumla resimlemiştir. Mimar Sinan üniversitesi öğretim üyesi olarak pek çok değerli öğrenci yetiştirmiştir.

Mengü Ertel, Türk grafik sanatçıları arasında çok yönlü, grafik sanatında olduğu kadar hemen hemen tüm dallarında eser üretmiş olan ender ustalarımızdan

biridir. Türk grafik sanatının dua yenlerinden biridir. DGSA da eğitim görmüş grafik çalışmaları yanı sıra oyuncu ve asistan olarak sinema çalışmaları yapmış, bir sürede tiyatro oyunları için dekorlar hazırlamıştır. 1973 de Münih'te açtığı tiyatro afişleri sergisi illüstrasyon tarihi içerisinde çok önemli bir yere sahiptir.

Ünlü yazar ve sanat eleştirmeni Ferit Edgü, Aydın Erkimen'i "hiçbir komplekse olmayan grafik sanatçısı" olarak tanımlanmış ve sanatçıyı" kendi kuşağı içerisinde uğraşının çeşitli dallarında bu kadar çok iş gerçekleştirmiş ve belli bir düzeyi sürekli korumayı başarmış bir grafik sanatçısı" olarak nitelendirmiştir. Bu önemli sanatçı gerçekleştirdiği binlerce grafik "iş" arasında illüstrasyon alanında son yıllarda gerçekleştirdiği belgesel tarih ve illüstrasyon çalışmaları ile Türk grafik sanatında önemli bir yere sahiptir. Pek çok kitap resimlemiş, dergi ve kitap kapağı, afiş ve tiyatro illüstrasyonları, süreli yayın tasarımları, logo, amblem, broşür ö.s gibi sayısı ürün tasarımı yanı sıra, kültür bakanlığı için "cephaneden kurtuluşa" dizisi ile yakın tarihimiz üzerine yapılmış en önemli illüstrasyon çalışmalarını tamamlamıştır. Yönetmen Tolga Örnekle ile birlikte Nemrut Dağı, Hititler, Çanakkale savaşları, resimlemeleri, canlandırma illüstrasyonları arasında en önemli çalışmalarındandır. Türk tarihini kendine özgü tekniği ile belgenmiştir. Ankara Atatürk müzesinin de üç büyük dioraması yer almaktadır."Çanakkale", "Sakarya" ve "Büyük Taaruz". İstanbul harbiye askeri müze de yer alan iki salonda panoromaları ve belgesel tarih resimlemeleri yer almaktadır. Bu çalışmalar "Türk Ordusunun Kuruluşu" ve "İstanbulun fethi"dir. "Atatürk "pul resimlemeleri,"Fatih" pul serisi, son dönem antik kentler afiş resimlemeleri tarihi belgeleyen önemli çalışmalardır.

"Kuvayı milliyet" resimlemeleri ile tanınan bir diğer Türk illüstratörü Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi mezunu Osman Kehri'dir. Sayısız çocuk kitabı resimlemeleri ve kitap kapağı çalışmaları bulunmaktadır. 1960 ların önemli illüstratörlerinden biri de Sadi Pektaş'dır. 1922 de çocuklar için resimlediği alfabe ile GMK birincilik ödülünü almaya hak kazanmıştır. Leyla Uçansu 1970 ve 1974 yıllarında Varşova afiş Bienaline katılmış, yurtdışında düzenlenen Bruno ve Çekoslavakya Bienellerine eserleri ile kabul edilmiştir. Pek çok kitap kapağı ve çocuk kitabı resimlenmiştir.

1960'lı yılların son dönemlerinde Cemalettin Mutver her türlü grafik ürüne imzasını atar. İllüstrasyon ve pul resimlemelerinde dört kez birincilik ödülü

alır.1984de Grafik Ürünleri sergisinde büyük ödül ve yılın en iyi grafik sanatçısı ünvanını alır.1995de İhap Hulusi Afiş özel ödülünü kazanır Sadık Kara Mustafa İllüstrasyon alanında afişlerinde belirgin olan illüstratör stili ile tanınmaktadır. Lahti Afiş Bienalinde yer alan afiş çalışmaları ile ünlüdür. Paris de güzel sanatlar eğitimini tamamlayan Selçuk Demirel toplumsal eleştiri ve yargıda bilge ve düşünür tavrıyla illüstrasyon çalışmalarını sürdürmektedir. Resimlediği çocuk kitapları yabancı dile çevrilmiştir. Türk illüstrasyon sanatını önderlik etmiş ve büyük katkılarda bulunmuş grafik sanatçıları arasında Fevzi Karakoç da bulunmaktadır. Kitap kapağı ve kitap resimleme sanatında özgün eserler vermiş, daha sonra baskı sanatı ve peintür alanında sanatçı kişiliğini ortaya koymuştur.

Çocuk kitabı resimlemek eğitim açısından da son derece önemli misyondur. Çocukların yaşamında hayati bir rol oynayan ve öğretici olmaktan çok uzaktır. İllüstrasyonları ile bir düş dünyası ve büyüleyici bir sanat dili yaratan Seymour Chwast Maurice Sendak,ya da Leo Lionni gibi çocuk kitabı çizerleri arasında kendilerine özgün dilleri ile Can Göknil,Feridun Oral,Mustafa Delioğlu bualanın belirgin isimlerindendir.Kişilikli bir toplum yaratmanın yolu,kişilikli çocuk kitaplarını resimlemekle başlamaktır.

Feridun Oral, Türkiye ‘ yi uluslar arası temsil eden illüstratörlerimizdendir. Padova,Pinokyo Resimleme Fuarı,Bologna,Barcelona,Noma Concours gibi bir çok bienalde ödüller almış,pek çok kitabı İsviçre ve Avusturya’da basılmıştır.

Mustafa Delioğlu 1975 yılından itibaren günümüze kadar sayısız çocuk kitabı illüstrasyonu, kitap kapağı üretmiştir. İngiltere ve Amerika’da kitapları yayınlanmıştır.1990 yılında Türk Çocuk Vakfı tarafında hizmet ödülüne layık görülmüştür.

1960’lardan itibaren günümüze doğru gençlik ve çocuk kitaplarında illüstrasyon sanatının önem kazanmıştır. 1965’den itibaren bu alanda ürünleri ile tanınan (Mıstık) Mustafa Eremektar, Tan Oral, Deniz Oral, İsmail Gülgeç, Nihal Sarier, Selma Emiroğlu, Güngör Kabakçı, Gevher Bozkurt, Tonguç Yaşar, Prof. Nevhide Gökaydın, Firuz Aşkın, Sururi, Şevki Çankaya, Bedri Koraman, 1970’lerden itibaren Prof. Mürşide İçmeli, Ferruh Doğan, Reha Yalnızcık, Ahmet Kehri, Sema Ilgaz Temel, Emel Kehri, Saadet Ceylan, Leyla Uçansu, Öznur Kalender, Ümit Öğmel, Nural Birden, Şahin Karakoç, Sadık Kara Mustafa, Haluk

Tuncay, Zeki Dinlenmiş, Huban Korman, Gamze Baltaş, Zerrin Cebeci, Prof. İsmail Kaya, Serpil Ural, Fikriye Taşpolatoğlu, Mitra Reylani Gadim, Sumru Ekşioğlu, Sunder Erdoğan, Can Okan, Betül Sayın, Erdinç Akın, Uğurcan Ataoğlu, Suat Ataç, Yılmaz Aysan, Turgay Betil, M. Faik Cansız, Süleyman Coşkun, Yüksel Çetin, Murat Dorkip Levent Dönmez, Huban Korman, Gamze Baltaş, Ferit Avcı, Mesut Kayalar, Hamdi Giray Koyuncu, Ali Kemal Molu, Ünal Sarıhan, Haluk Erkmen gibi pek çok Türk grafik sanatçısının Cumhuriyet Tarihi illüstrasyon sanatına katkısı üstün nitelik taşımaktadır. Her geçen gün bu alanda özgün çalışmaların ortaya çıkması Türk illüstrasyon sanatının dünyaca tanınmasında önemli bir etken olacaktır.

Şekil 74. İlk basılmış kitap olarak bilinen Elmas Sutra (Diamont Sutra)'dan bir sayfa

Literatüre geçmiş diğer önemli bir eser de; M.S. 869 tarihli Wang Çieh tarafından Çin'de basılan, Elmas Sutra (Diamont Sutra) adlı rulo kitaptır. Bu kitap, Sanskritçe'dir ve "Diamond Sutra Öğretisi" konuludur. Özdeyiş biçiminde hazırlanmış metinlere sutra adı verilir. Bu karmaşık figürlü ve metinli çalışma, 1900 yılında Taoist bir papaz tarafından Türkistan'da bir mağarada bulunmasıyla ortaya çıkmıştır. Budizm'i anlatan ağaç bir bloktan basılan bu kitap, Batı'da "Block book" (tahta baskı kitap) olarak literatüre geçmiştir (Gönenç, 1985).

Şekil 75. “The Ten Bamboo Hall” isimli kitabın iç sayfalarından görüntü (XVII.yy.)

Çin’de yüzlerce yıl birçok olağanüstü kitap basılmıştır. Çin’de yazılan ve basılan kitaplar ancak XVII. yüzyıldan sonra renklendirilmeye başlanmıştır. “The Ten Bamboo Hall” ve “Mustard Seed Garden” adlı kitaplarda görülen, kuş, bitki ve çiçekler sanatçılar için elle nasıl baskı yapıldığına ilişkin örnekleri içeren en orijinal eserlerdir (Akalan, 2000).

Şekil 76. “Mustand Seed Garden” isimli kitabın iç sayfalarından görüntü (XVII.Yy.)

Şekil 77. Uyghur Prensesleri, Bezeklik Mağarası, 9, 9-12. Yüzyıl CE, duvar sanatı, 66 x 57 cm.

Bulunduğu yer: Museum für Indische Kunst, Berlin-Dahlem Müzesi.

Baskı makinesinin bulunuşuna kadar Avrupa'da çok güzel ve görkemli minyatürler yapıldı. Bu dönemden sonra ise minyatür daha çok madalyonların üzerine portre yapmak için kullanıldı. 17. yüzyıldan itibaren fildişi üzerine yapılan

minyatürler çoğaldı. Sonraları gelişen başka modern resim teknikleriyle birlikte minyatür sanatına karşı olan ilgi azaldı ancak bazı sanatçı çevrelerinde geleneksel bir sanat olarak varlığını sürdürdü.

Şekil 78. Abdülm ü'min el-Hûyî'nin Varka ve Gülşen minyatürü Albümünden

13. yüzyılda Konya'da Abdülmü'min el-Hûyî'nin hazırladığı Varka ve Gülşen mesnevisinin minyatürleriyle, Harirî'nin Makâmât'ının minyatürleri bu dönemin en önemli eserleridir. Osmanlı devri minyatüründe, başlıca üç konu görülür. Bunlar, tarih, edebiyat ve din alanına giren eserlerden oluşur. En çok resimlenmiş olan yazmalar, birinci gruba girenlerdir. Bu eserlerin bir bölümü sultanların hayatına, bir kısmı fetih ve savaşlara, bir kısım Türk bilginleri ile bilgelerinin yaşamlarına aittir. Bunlara, bir devrin yaşayış biçimini gösteren şenlikleri de eklemek gerekir

Şekil 79. Avrupa’da yüksek baskı tekniğiyle hazırlanmış oyun kâğıtları (1460’lar)

XIV. yüzyılda kâğıdın Avrupa’da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanılıp kâğıt maliyetlerinin düşmeye başlamasıyla birlikte oyun kartları en yoğun baskı seviyesine yükselmiştir. Bundan sonra burjuvanın yanı sıra orta gelirli halk arasında da hızla yayılan oyun kartlarının yapımı sonraki yıllarda yasaklanmış olmasına rağmen, Alman askerlerinin aracılığı ile oyun kartları, İtalya ve Fransa’da geniş halk kitlelerinin arasında hızla yayılmıştır. O dönemde yapılan kartların dekoratif özellikleri bugün az da olsa kullanılmaktadır (Akalan, 2000).

Şekil 80. Yılında Salâh Cimcoz’un çıkartmaya başladığı Kalem Mizah Dergisinin

Logosu.

*En heyecanlı eser.
Kadın — Öyle bir eser okumak istiyorum ki,
okuyunca heyecandan çıldırayım,
bayılayım!.....
Erkek — Öyle ise bakkalın hesap pusulasını
oku!..*

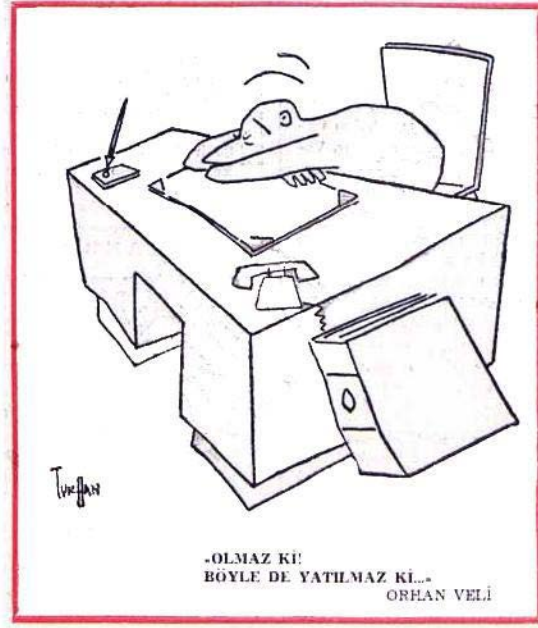
Şekil 81. Cevat Şakir Kabaağaçlı, Akbaba, 22 Mart 1923.

Bilhassa edebiyatçıları ve edebî konuları işleyen karika-türleri ile mizah dünyasında kendine özgü bir yeri olan Zahir Sıtkı

Şekil 82. Osman Turhan, Zaman, 22 Mayıs 2005.

Erdoğan Başol tarafından çizilen aşağıdaki karikatürde ise ünlü heykeltıraş Rodin'in ,*Düşünen Adam*' adlı eserinden ilham alınmıştır

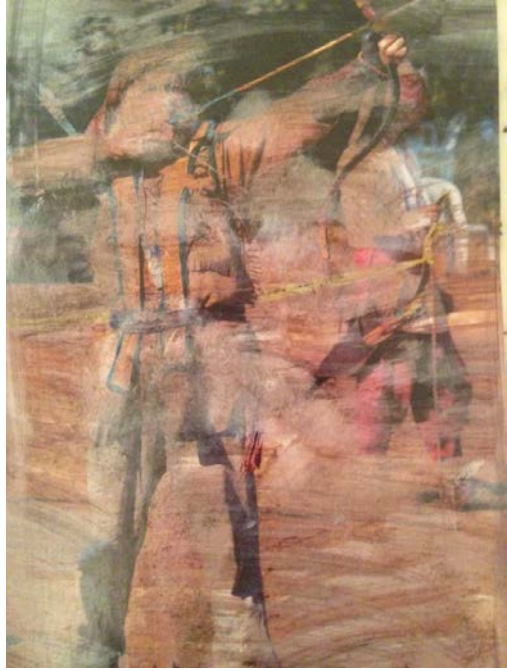
Şekil 83. Turhan Selçuk, Milliyet, 18 Temmuz 1956./Dönemin Devlet Memurları

Şekil 84. Resimleme Kitap Kapağı İllüstrasyonu/ Duru Kader BOZTEPE

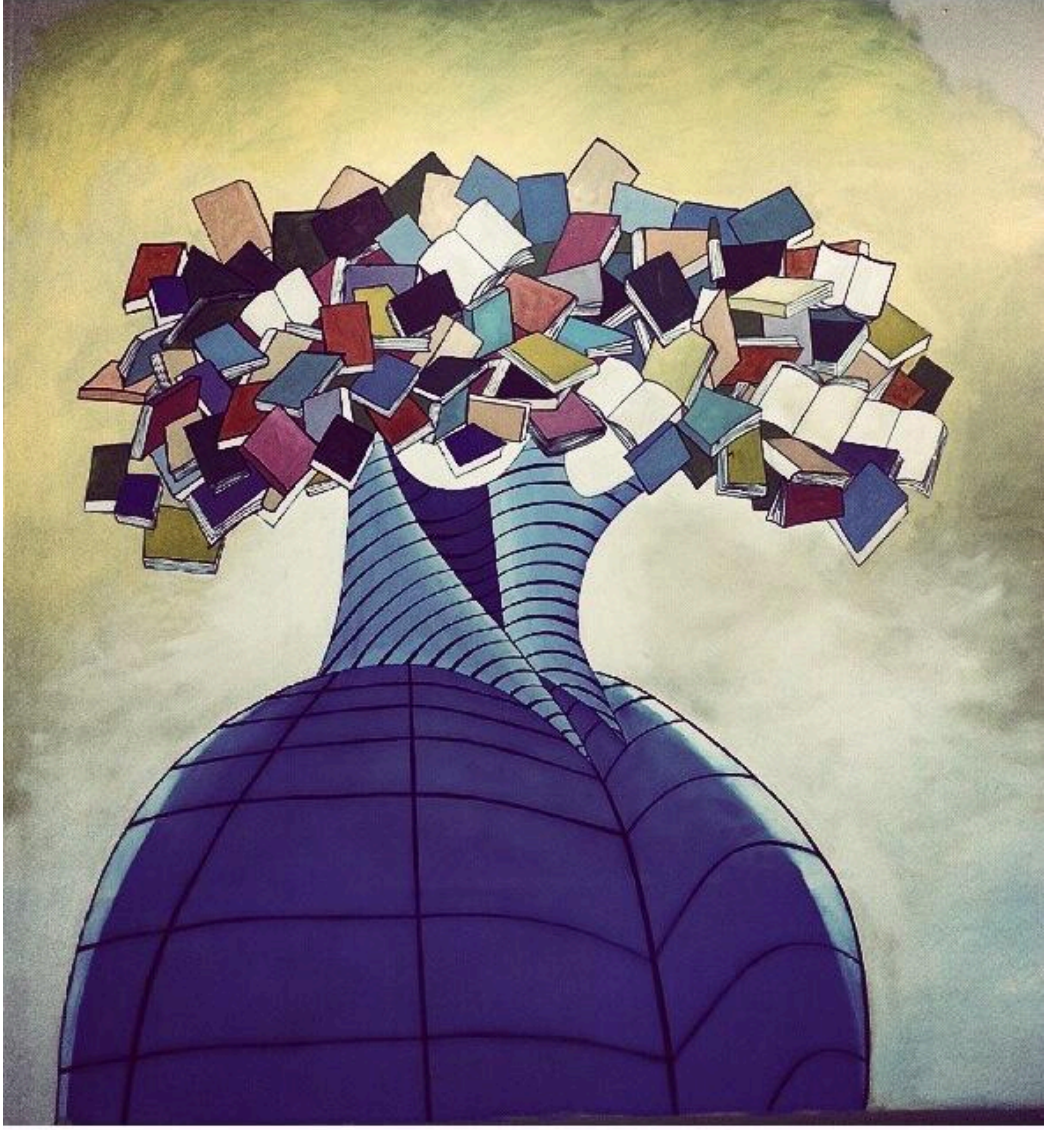
Şekil 85-86. Resimleme Kitap Kapağı İllüstrasyonu/ İç ve Dış Kapak/
Duru Kader BOZTEPE

Şekil 87-88-89-90. Resimleme Kitap Kapağı İllüstrasyonu/ İç ve Dış Kapak/
Duru Kader BOZTEPE

Şekil 91. Duvar Resmi İllüstrasyonu/ İç ve Dış Kapak/ Duru Kader BOZTEPE

Şekil 92. Duvar Resmi İllüstrasyonu/ İç ve Dış Kapak/ Duru Kader BOZTEPE

7. DİJİTAL İLLÜSTRASYON

Dijital illüstrasyonun son yıllarda gördüğü ilginin artması,kullanıldığı alanların artışıyla paralel gitmektedir. Dijital illüstrasyonbelgeci olayları canlandırıcı, olayları olayları canlandırıcı,betimleyici özelliklerini karşıladığı gibi,hızlı üretim sürecine de karşılık vermektedir.

Bilgisayar ortamında gerçekleştirilen illüstrasyon uygulamalarının bir illüstratöre sunduğu en önemli avantaj, kısa sürede çalışma üstünde alternatifleri değerlendirebilme ve klasik illüstrasyon tekniklerine oranla daha çok değişiklik yapabilme olanaklarıdır.

Bilgisayarla çalışan bir illüstratör, bu avantajı kullanarak yazılımlar üstündeki yeteneğiyle ilişkili olarak yaratıcılığını klasik uygulamalarına oranla daha geniş biçimde kullanabilmektedir. Bilgisayarda gerçekleştirilen bir illüstrasyon, kullanılan yazılımın olanakları doğrultusunda tamamen kendine özgü sonuçlar vermektedir. Bu yüzden dijital illüstrasyonun sunduğu olanaklar diğer illüstrasyon teknikleri ve araçlarına bir alternatif değil, bağımsız bir uygulama ortamı olarak görülmesi gerekmektedir.

Dijital İllüstrasyon, yaratıcılığın kullanmada araç olarak düşünülebilir. Tamamen bilgisayar ortamında yapılan çalışmaların yanında klasik yöntemlerle yaratılmış çalışmalarında bilgisayar ortamına aktarılıp değişikliklere uğratılabilmesi ve taslakların bilgisayar ortamına aktarılıp yeniden düzenlenmesi, Bu işlevi açıkça ortaya koymaktadır.

Bilgisayarda çalışmanın illüstratöre kazandırdığı en önemli avantajlar arasında, illüstrasyonda geleneksel yöntemlerle uzun bir süreyi kapsayabilen yaratım süreci ve renk düzenlenmesi bilgisayarın kullanımı ile kısalmıştır. Bununla beraber görüntü kaybı olmadan çoğaltma, uzun yıllar saklama imkanı ve birçok illüstrasyon tekniğini bir arada kullanma olanağını sanatçıya sunmaktadır.

Natalie Lines o bozkır çağını en iyi çağırın ve işini seven birisidir, onun eserleri parlaklığını kanıtlamıştır. Çoğunu moda dergileri için yapmaktadır.

Dünyaca ünlü Polonyalı illüstrasyon sanatçısı Pawel Kuczynski, çizimleriyle

günümüzün sorunlarını düşündürüyor

Dünyaca ünlü Polonyalı illüstrasyon sanatçısı Pawel Kuczynski, çizimlerine ağırlıklı olarak toplumsal ve siyasi olayları konu ediniyor.

SABINE PIEPER

Alman illustrator, aslen fotoğrafçı olup daha sonra güzel sanatlar ve çizime olan ilgisiyle moda reklam illustratorlüğüne başlamıştır. Elle UK için çalışan sanatçının tekniği biraz karışık. Birkaç tekniği birarada kullanarak kolaj yöntemini seçmiş

KELLY SMITH

Avustralyalı sanatçı, fotoğraf parçaları ve el çizimleri tekniğini kullanıyor. Eşsiz çalışma tarzında, en çarpıcı parçaları kullanarak Alexander McQueen elbiseleri gibi kıyafetlerin tekrarlarını çiziyor

FIFI LAPIN

En farklı tarzlardan bir tanesi. Fifi Lapin'i diğer illüstratörlerden ayıran en büyük özellik tavşanları model olarak kullanması. Tavşanlara şık bir hareket katıyor.

SONUÇ

İllüstrasyon, metinlerin ve fikirlerin tasvir edilmesi ve açıklanması amacıyla uygulanan en yaygın ‘resimleme’ türüdür..Tarihsel arka planı olan hem de güncelle sıkı bir ilişkisi olan sanattır

Görselin açıklanma üzerinde eşlik ettiği fakat ağırlığının resim üzerinde olduğu, ikinci olarak metin için hazırlanan son olarak da metinle hiçbir ilişkisi bulunmayan tamamen dekoratif amaçlı illüstrasyonlardır. Bunlarla birlikte Süsleyici tamamlayıcı ve yorumlayıcı olacak şekilde bir yol izler. Bu şekilde verilmek istenen mesajı daha verimli ve etkili bir şekilde açıklamaya yardımcı olur. Toplumsal değişim buna paralel olarak gelişen kültürel hayat yaşanan siyasi olaylar, teknolojik ve sosyal birikim insan oğlunun yaratıcı çağdaş zekası ile günümüz dünyasında bir evrim aşamasını oluşturur.

Teknolojinin gündelik hayatın her alanında hükmünü sürdüğü günümüzde özgün, benzersiz ve içinde insan zekâsının ve yaratıcılığının parıltısını taşıyan eserlere imza atabilmek büyük bir önem taşımaktadır. Çeşitli kaynakların illüstrasyonların üretimi ile ilgili çeşitli görüşlerine rağmen, temel olarak hangi teknikle ya da ne şekilde olursa olsun, istenilen mesajı doğru bir şekilde verebiliyor ve istenilen etkiyi sağlayabiliyor ise amacına ulaşmış demektir.

Teknolojinin gelişmesi ve yeni dünya sektörlerinin artmasıyla; günümüzde özellikle bilgisayar ve matbaa alanında yaşanan gelişmeler ile illüstrasyon sanatçıları kendilerine yeni yollar çizmiş bireysel stiller teknikler yaratmışlardır, çağdaş dünyanın insanları hızlı ve teknolojik gelişmeleri ile geçmişe oranla daha fazla olanağa sahip olmuşlardır.

KAYNAKLAR

ASLANAPA, O,(1976). Türk Sanatı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

AKDENİZLİ Fuat, 1960 Sonrası Türk Grafik Tasarımında Ulusal Üslup

ALTIOK Feray, Fotoğraf Sanatının Grafik Sanatındaki Üretime Etkisi

BECER, E.,(1997). İletişim ve Grafik Tasarım, Ankara: Dost Yayınları.

BOYDAŞ, N.,(1994). Ta'lik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım. İstanbul.

BAYIK, N.,(1974). 50 Yılda Grafik Sanatlar, Akademi Dergisi, sayı.8.

ÇEVİKER, Turgut;Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü 3; Adam Yayınları, İstanbul 1991, s.106-107.

DURMAZ ÖMER, İstanbul'un 100 Grafik Tasarımcısı ve İllüstratörü , Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul, 2011.

ERKMEN, N., (1999). Tanzimat'tan Cumhuriyetin Kuruluşuna Kadar Türkiye'de Resimli Çocuk Kitaplarının Gelişimi” Kütüphanecilik Dergisi. Sayı 6.

ERDOĞAN, M., (1971). Evrimi ile Yazı Sanatı, ss: 5. Konya: Yeni Kitap Basım Evi, (2.basım).

ERZEN, J. N. (1983). “Grafik Sanatlar”,Boyut Plastik Sanatlar Dergisi3,(11)

EVLİYAGİL, Ş. (1972). Basım Sanayinin Temel Kavramları. Ankara: Ajans Türk Bilim Yayınları.

ERKMEN, N.,(1999). Tanzimat'tan Cumhuriyetin Kuruluşuna Kadar

ERDOĞAN, M., (1971). Evrimi ile Yazı Sanatı, ss: 5. Konya: Yeni Kitap Basım Evi, (2.basım).

GÜLSÜN, P., (S.25 Mart 1995). Türk Minyatür Sanatından Türk Resme, Kültür ve Sanat Dergisi.

GÜLBİN, K.,(1993). Anadolu Sanat, Sayı 1 Aralık.

İREPOĞLU G. (1999). Levni, Nakış Şiir Renk. İstanbul: MAS Matbaacılık

İREPOĞLU G. (1999). Levni, Nakış Şiir Renk. İstanbul: MAS Matbaacılık
illüstrasyon ve sanat eğitimi / blog - WordPress.com

İllüstratörler Derneği Broşürü, 1998: 2)” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 842)
Limburg Kardeşler

KAYA _, (2003). Çocuk Kitabı Resimlerinde Klise Yaklaşımlar. Çocuk Kitabı
Resimlerinde Klise Yaklaşımlar. Çoluk Çocuk Dergisi. Mart Sayısı

KERİMOV, K.,(1980). Baku: Azerbaycan Minyatürü, Bakıİşi. Kitap Basım Evi,
(2.basım).

GÜLBİN, K.,(1993). Anadolu Sanat, Sayı 1 Aralık.

ÖNCÜL, N. (1989). İllüstrasyon Yöntemleri ve Çocuk Masal Kitaplarında Biçimsel
Çözümler Ankara: Hacettepe Ün. Yüksek Lisans Tezi

MITCHELL, S. (1964). Medieval Manuscript Painting, Compass History of
Arts.New York: The Wiking Press.

PUGAÇENKOVA,G.,(1986). Orta Asya'nın Şaheserleri Resim ve Minyatür.
Taşkent: Edebiyat ve Sanat Neşriyatı.

TANINDI, Z. (1996) Türk Minyatürü Sanatı, Ankara: Türkiye _s Bankası Yay.

TEKER, Ulufer. 2003. Grafik Tasarım ve Reklam. _İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.

UÇAR, Tevfik Fikret. 2004. Görsel _İletişim ve Grafik Tasarım. İstanbul: İnkılap
Kitabevi.

ÜNVER, Erdem. 2002.Sanat Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları

YALÇIN, O. (1953).Çocuk Resminin Dili,_İstanbul: Bir Yayınevi.

YETKİN, S.K.,(1984).İslam Ülkelerinde Sanat, İstanbul: Başat Ofset.

